



ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 07.02.2001
COM (2001) 68 τελικό

**ΠΡΑΣΙΝΗ ΒΙΒΛΟΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ**

(υποβληθείσα από την Επιτροπή)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1.	Εισαγωγή	3
2.	Η ολοκληρωμένη πολιτική προϊόντων	6
3.	Ο ρόλος των άμεσα ενδιαφερομένων και των τοπικών πρωτοβουλιών.....	8
4.	Στρατηγική για την υλοποίηση της προσέγγισης ΟΠΠ	11
4.1.	Ο μηχανισμός των τιμών	13
4.2.	<i>Μηχανισμοί και κίνητρα για προώθηση της κατανάλωσης οικολογικών προϊόντων ..</i>	<i>15</i>
4.2.1.	Καταναλωτική ζήτηση οικολογικών προϊόντων.....	15
4.2.2.	Δημόσιες συμβάσεις	18
4.3.	Εργαλεία και κίνητρα για να ενισχυθεί ο ηγετικός ρόλος των επιχειρήσεων για οικολογικότερη παραγωγή.....	20
4.3.1.	Παραγωγή πληροφοριών για τα προϊόντα.....	20
4.3.2.	Κατευθυντήριες γραμμές για τον σχεδιασμό προϊόντων	23
4.3.3.	Τυποποίηση και Νέα Προσέγγιση.....	24
4.3.4.	Συμβούλια για προϊόντα	26
4.4.	<i>Άλλοι μηχανισμοί στήριξης.....</i>	<i>28</i>
4.4.1.	Συστήματα οικολογικής διαχείρισης και ελέγχων	28
4.4.2.	Έρευνα, ανάπτυξη και καινοτομία	29
4.4.3.	LIFE	30
4.4.4.	Αποτιμήσεις και εκθέσεις σχετικά με το περιβάλλον	31
5.	Τα επόμενα βήματα	32

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα προϊόντα είναι θεμελιώδους σημασίας για την ευημερία της κοινωνίας μας και την ποιότητα ζωής μας. Ωστόσο, η αυξανόμενη κατανάλωση προϊόντων αποτελεί επίσης, άμεσα ή έμμεσα, την πηγή του μεγαλύτερου μέρους της ρύπανσης και της εξάντλησης πόρων που προξενεί η κοινωνία μας. Πρέπει να αντιμετωπίσουμε την πρόκληση να επιτύχουμε ισοκατανεμημένη ανάπτυξη για όλους τους ανθρώπους, καθώς και τις μελλοντικές γενεές, ενώ παράλληλα να διατηρούμε ακέραιο το περιβάλλον σε παγκόσμιο επίπεδο, επιδίωξη που αναφερόταν στη Δήλωση σχετικά με το περιβάλλον και την ανάπτυξη στην οποία κατέληξε η συνδιάσκεψη του Ρίο το 1992. Ένας από τους τρόπους για να επιτευχθεί αυτό είναι να επιδιωχθεί ένα **νέο υπόδειγμα ανάπτυξης και βελτίωσης της ποιότητας ζωής μέσω της ευημερίας και της ανταγωνιστικότητας που να βασίζονται σε περισσότερο οικολογικά προϊόντα**. Τα προϊόντα του μέλλοντος χρησιμοποιούν λιγότερους πόρους, ενέχουν λιγότερες επιπτώσεις και κινδύνους για το περιβάλλον και αποτρέπουν τη δημιουργία αποβλήτων ήδη κατά τη φάση σχεδιασμού.

Με την παρούσα Πράσινη Βίβλο προτείνεται στρατηγική για την **ενίσχυση και την επανεστίαση σε περιβαλλοντικές πολιτικές** με επίκεντρο τα προϊόντα, ώστε να προωθηθεί η ανάπτυξη αγοράς οικολογικότερων προϊόντων. Ο σκοπός εν προκειμένω είναι οι ιδέες αυτές να **αποτελέσουν κίνητρο δημόσιων συζητήσεων** σχετικά με την προτεινόμενη στρατηγική και τις συνιστώσες της, με τις προοπτικές που ανοίγονται για τους άμεσα ενδιαφερόμενους κύρια ενδιαφερόμενους και τις κυβερνήσεις τα οικολογικότερα προϊόντα καθώς και σχετικά με τα πρακτικά μέσα για την υλοποίησή και προώθησή της.

Η στρατηγική βασίζεται στην Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων (ΟΠΠ) και αποσκοπεί να συμπληρώσει τις σημερινές περιβαλλοντικές πολιτικές με **την εκμετάλλευση του μέχρι τώρα αναξιοποίητου δυναμικού βελτίωσης σε ευρύ φάσμα προϊόντων και υπηρεσιών καθ' όλο τον κύκλο ζωής τους**, δηλαδή από την εξόρυξη των πρώτων υλών μέχρι την παραγωγή, τη διανομή, τη χρήση καθώς και την διαχείριση των αποβλήτων. Το κύριο συστατικό της στοιχείο αποτελεί το ζήτημα του αποτελεσματικότερου τρόπου με τον οποίο είναι δυνατόν να επιτευχθεί η ανάπτυξη οικολογικότερων προϊόντων και η υιοθέτησή τους από τους καταναλωτές. Κατά συνέπεια, δεν δίδεται ιδιαίτερη προτίμηση σε έναν και μόνο μηχανισμό της ΟΠΠ αλλά σε **μίγμα μηχανισμών** που πρέπει να χρησιμοποιηθούν προσεκτικά και να αλληλοσυντονισθούν για να εξασφαλιστεί το μέγιστο αποτέλεσμα.

Την πρόκληση της διαμόρφωσης προϊόντων φιλικότερων προς το περιβάλλον πρέπει κατά πρώτο και κύριο λόγο να ενστερνισθούν **οι επιχειρήσεις και οι καταναλωτές**, δεδομένου ότι οι νευραλγικές αποφάσεις σχετικά με τις επιπτώσεις των προϊόντων στο περιβάλλον λαμβάνονται κατά τη φάση σχεδιασμού και πώλησης των προϊόντων. Από τη στιγμή που το προϊόν έχει διατεθεί στην αγορά είναι σχετικώς περιορισμένες οι δυνατότητες βελτίωσης των ιδιοτήτων του όσον αφορά το περιβάλλον. Εξίσου μάταιες θα ήταν οποιεσδήποτε προσπάθειες σχεδιασμού οικολογικών προϊόντων, εάν οι καταναλωτές δεν τα αγοράζουν ή δεν τα χρησιμοποιούν κατά τρόπο φιλικό προς το περιβάλλον. Κατά συνέπεια, η προσέγγιση της Ολοκληρωμένης Πολιτικής Προϊόντων θα επικεντρωθεί κυρίως στον **οικολογικό σχεδιασμό** των προϊόντων και την παροχή **πληροφοριών και κινήτρων** για την αποτελεσματική υιοθέτηση και χρήση οικολογικότερων προϊόντων.

Η προσέγγιση της Ολοκληρωμένης Πολιτικής Προϊόντων και η επικέντρωσή της στον κύκλο ζωής των προϊόντων, σε συνδυασμό με τη στενή συνεργασία των κυρίως ενδιαφερομένων με σκοπό την εξεύρεση αποτελεσματικών για την προστασία του περιβάλλοντος λύσεων που θα συντελούν στην προστασία του περιβάλλοντος και στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων, θα αποτελέσει κύριο καινοτόμο στοιχείο του **δου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον**. Η αξιοποίηση των συνεργειών της περιβαλλοντικής προστασίας και της ανάπτυξης των επιχειρήσεων θα συμβάλει επίσης στους στόχους της στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη, την οποία κατέστρωσε προσφάτως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τη **διάσκεψη κορυφής του Göteborg**, που θα πραγματοποιηθεί τον Ιούνιο του 2001.

Ποιος είναι ο λόγος μιας κοινοτικής προσέγγισης ΟΠΠ;

Τα περισσότερα **προϊόντα πωλούνται σε παγκόσμια ή περιφερειακή κλίμακα** και κυκλοφορούν ελεύθερα εντός της Εσωτερικής Αγοράς. Κατά συνέπεια, είναι εύλογο ότι η περιβαλλοντική πολιτική στο θέμα των προϊόντων πρέπει να αναπτυχθεί όχι μόνο σε μικρή κλίμακα για τοπικής εμβέλειας επιχειρήσεις αλλά για όλες τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται και εμπορεύονται εντός της Κοινότητας. Η Κοινοτική ΟΠΠ θα έχει πιθανότητες επιτυχίας μόνον εφόσον υιοθετηθεί και ενσωματώσει την **πείρα που έχει αποκτηθεί από τοπικές και εθνικές πρωτοβουλίες** και επεκτείνει την πείρα αυτή στις ευρύτερες επιχειρηματικές δραστηριότητες και την κυβερνητική πρακτική.

Κατά συνέπεια, η Κοινοτική Ολοκληρωμένη Πολιτική προϊόντων θα αποτελέσει, αφενός, **πλαίσιο** εντός του οποίου τα κράτη μέλη, οι τοπικές αρχές, οι επιχειρήσεις και οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί θα αναπτύξουν τις ιδέες τους και θα διαδοθούν οι θετικές εμπειρίες σχετικά με οικολογικότερα προϊόντα και, αφετέρου, **κινητήρια δύναμη** μέσω ειδικών πρωτοβουλιών για μέτρα της Κοινότητας στα θέματα που οι πρωτοβουλίες αυτές είναι ελπιδοφόρες. Προς τούτο θα απαιτηθεί όμως στενή συνεργασία των δρώντων σε διάφορα επίπεδα - Κοινότητας, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο - καθώς και μεταξύ κρατικών και επιχειρηματικώς κατευθυνόμενων πρωτοβουλιών, ώστε να εξασφαλιστεί ότι οι πρωτοβουλίες θα αποδώσουν το μέγιστο δυνατό.

Πλαίσιο 1: Τα μέχρι τώρα βήματα προς μια ΟΠΠ της Κοινότητας.

Το 1997 η Επιτροπή εκπόνησε μελέτη σχετικά με την προσέγγιση ΟΠΠ στα κράτη μέλη και τη χρήση από τη βιομηχανία και τους καταναλωτές της βασικής αρχής του κύκλου ζωής προϊόντος. Τα τέλη του 1998 πραγματοποιήθηκε συνάντηση εργασίας των άμεσα ενδιαφερομένων. Το 2000 εκπονήθηκε μελέτη επικαιροποίησης με βάση τις εξελίξεις στα κράτη μέλη (για λεπτομέρειες βλ. παράρτημα I).

Κατά τη διάρκεια της γερμανικής προεδρίας, το Μάιο 1999, οι Υπουργοί Περιβάλλοντος συζήτησαν την ΟΠΠ στο Άτυπο Συμβούλιο της Βαϊμάρης. Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της Προεδρίας¹, 'συμφωνήθηκε ότι για να επιτευχθεί η αειφόρος ανάπτυξη στην Ευρώπη πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη σημασία στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που οφείλονται στην προγενέστερη της παραγωγής διαδικασία, στην παραγωγή, στη διανομή, στη χρήση και στη διάθεση των προϊόντων. [...] ότι η περιβαλλοντική πολιτική [...] πρέπει να επικεντρωθεί περισσότερο στην ανάπτυξη και εφαρμογή ολοκληρωμένης προσέγγισης που να αφορά ολόκληρο τον κύκλο ζωής των προϊόντων. [...] τονίστηκε ότι οι προσπάθειες για την ανάπτυξη φιλικότερων για το περιβάλλον προϊόντων και για τη βελτίωση των συνθηκών επιτυχίας αυτών των προϊόντων στην ευρωπαϊκή αγορά θα συντελέσει επίσης στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ευρωπαϊκών βιομηχανιών. Υπό αυτή τη άποψη και με δεδομένη την ανάγκη εναρμόνισης, όσο το δυνατόν, των απαιτούμενων προτύπων για προϊόντα και υπηρεσίες εντός της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς και του ενιαίου νομισματικού χώρου, υιοθετήθηκε η άποψη [...] ότι είναι δικαιολογημένη η περιβαλλοντική πολιτική για τα προϊόντα σε επίπεδο Κοινότητας. [...] Κατέστη σαφές ότι αυτή η καινοτόμος προσέγγιση χάραξης πολιτικής δεν συνεπάγεται κατ' ανάγκη πρόσθετες κανονιστικές διατάξεις, αλλά πρέπει να αποτελέσει λυσιτελή τρόπο ολοκλήρωσης μηχανισμών και μέτρων που λαμβάνουν υπόψη τις σχετικές διατάξεις. [...] Οι Υπουργοί Περιβάλλοντος επικρότησαν την πρόθεση της Επιτροπής να υποβάλει [...] Πράσινη Βίβλο με προτάσεις για την ανάπτυξη ολοκληρωμένης περιβαλλοντικής πολιτικής για τα προϊόντα [...]'.

¹) Συμπεράσματα της Προεδρίας κατά το Άτυπο Συμβούλιο των Υπουργών Περιβάλλοντος της Βαϊμάρης, 7-9 Μαΐου 1999.

2. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Η Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων είναι προσέγγιση που επιδιώκει να **περιοριστούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις του κύκλου ζωής των προϊόντων**, από τη φάση της εξόρυξης των πρώτων υλών μέχρι την παραγωγή, τη διανομή, τη χρήση και τη διαχείριση των αποβλήτων των προϊόντων. Ο γνώμονας είναι εν προκειμένω ότι οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε κάθε στάδιο του κύκλου ζωής προϊόντος και πρέπει να επηρεάζουν τις αποφάσεις των άμεσα ενδιαφερόμενων.

Η ΟΠΠ επικεντρώνεται στα στάδια λήψης αποφάσεων που επηρεάζουν ισχυρά τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις κατά τον κύκλο ζωής των προϊόντων και προσφέρουν δυνατότητες βελτίωσης, συγκεκριμένα: στον **οικολογικό σχεδιασμό** των προϊόντων, στην **επιλογή του ενημερωμένου καταναλωτή**, στην εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» στις **τιμές των προϊόντων**. Η ΟΠΠ προωθεί τους μηχανισμούς και τα μέσα που έχουν ως στόχο τον συνολικό κύκλο ζωής των προϊόντων.

Ολοκληρωμένη...

Αυτό σημαίνει ότι λαμβάνεται υπόψη ολόκληρος ο κύκλος ζωής των προϊόντων, δηλαδή καλύπτονται όλα τα στάδια, από την εξόρυξη των πρώτων υλών μέχρι την παραγωγή, τη διανομή, τη χρήση, την ανακύκλωση ή/και την ανάκτηση και τελική διάθεση (βλ. πλαίσιο 2). Εκφράζει επίσης ότι πρόκειται για ευρεία προσέγγιση που συνδυάζει διάφορους μηχανισμούς για να επιτευχθεί ο στόχος των οικολογότερων προϊόντων με βάση τη συνεργασία των άμεσα ενδιαφερομένων.

Ο κάθε άμεσα ενδιαφερόμενος θα πρέπει να έχει επίγνωση και να αναλαμβάνει την ευθύνη για τις επιπτώσεις των ενεργειών του, στο βαθμό που οι αποφάσεις του επηρεάζουν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των προϊόντων σε κάποιο άλλο, προγενέστερο ή μεταγενέστερο, στάδιο του κύκλου ζωής του προϊόντος. Από την πλευρά της χάραξης πολιτικής, αυτό σημαίνει ότι οι πολιτικές πρωτοβουλίες που επικεντρώνονται σε συγκεκριμένο στάδιο του κύκλου ζωής δεν επιτρέπεται απλώς να μετακυλύουν την περιβαλλοντική επιβάρυνση σε άλλο στάδιο. Η ιδέα του κύκλου ζωής πρέπει να προωθηθεί σε όλη την οικονομία, ως αναπόσπαστο μέρος όλων των αποφάσεων σχετικά με τα προϊόντα, μαζί με άλλα κριτήρια, όπως η λειτουργικότητα, η υγεία και η ασφάλεια.

...Πολιτική...

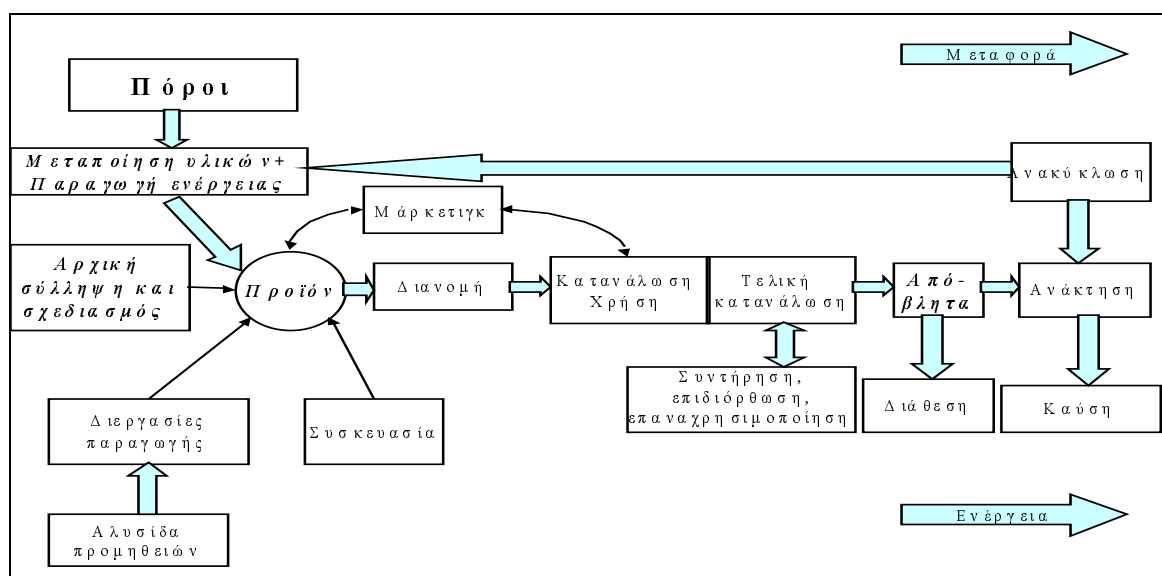
Ο ρόλος των δημοσίων αρχών στο πλαίσιο της προσέγγισης ΟΠΠ θα είναι στις περισσότερες περιπτώσεις διαμεσολαβητικός αντί άμεσα παρεμβατικός. Ο γνώμονας αυτής της πολιτικής είναι η επικέντρωση στον καθορισμό των κύριων στόχων και η παροχή στους διάφορους άμεσα ενδιαφερόμενους των μέσων και των κινήτρων για την επίτευξη των εν λόγω στόχων. Ανάλογα με την περίπτωση, η ΟΠΠ μπορεί επίσης να αξιοποιηθεί για την αναζήτηση επιχειρηματοκεντρικών λύσεων σε περιβαλλοντικά προβλήματα ή/και το προπαρασκευαστικό νομοθετικό έργο. Η νομοθεσία δεν είναι το βασικό επίκεντρο της ΟΠΠ, πρέπει ωστόσο να αποτελέσει μέρος του συνδυασμού μηχανισμών που θα χρησιμοποιηθούν, ανάλογα με την περίπτωση, για παράδειγμα: νομοθετικό πλαίσιο για εκούσια υιοθετούμενα μέτρα όπως το οικολογικό σήμα, νομοθεσία Νέας Προσέγγισης, νομοθεσία στις

περιπτώσεις που οι εκούσιας εφαρμογές προσεγγίσεις δεν αποδίδουν τα προβλεφθέντα αποτελέσματα και απαιτείται νομική ασφάλεια ώστε να αποφευχθεί η στρέβλωση του ανταγωνισμού, καθώς και η ενσωμάτωση πλέον ολιστικής προσέγγισης με επίκεντρο τον κύκλο ζωής των προϊόντων σε άλλα είδη νομοθετικών διατάξεων.

... Προϊόντων

Παντός είδους προϊόντα και υπηρεσίες περιλαμβάνονται, κατ' αρχήν, στο πεδίο εφαρμογής της πολιτικής αυτής, η οποία αποσκοπεί στη συνολική βελτίωση στο θέμα των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των προϊόντων. Στην πράξη, οι δράσεις ενδέχεται να αφορούν όλα ή ορισμένα μόνο προϊόντα, επιλεγμένα με βάση τη σημασία τους ή τις προοπτικές βελτιώσεων. Παρ' ότι οι υπηρεσίες δεν αποτελούν πρωταρχικό στόχο της ΟΠΠ, δεν θα πρέπει να αποκλεισθούν, στο βαθμό που η προσέγγιση ΟΠΠ προσφέρεται για τη βελτίωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των υπηρεσιών. Ωστόσο, οι υπηρεσίες ενδέχεται να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο για την μερική ή πλήρη αντικατάσταση προϊόντων (π.χ. από κοινού χρήση αυτοκινήτων, φωνοταχυδρομείο αντί αυτόματων τηλεαπαντητών· οι δυνατότητες απούλοποίησης που προσφέρει η «νέα οικονομία» κ.λπ.).

Διάγραμμα 1: Σχηματικός κύκλος ζωής προϊόντων



3. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΑΜΕΣΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΩΝ

Για να είναι σε θέση να καλύψει το ευρύτατο πεδίο των δυνατών μέτρων για την ενίσχυση των οικολογικότερων προϊόντων, η στρατηγική στηρίζεται στην **ενεργή συμμετοχή όλων των άμεσα ενδιαφερομένων σε όλα τα δυνατά επίπεδα δράσης**. Ο ανοικτός διάλογος και η δημιουργία κινήτρων για την εφαρμογή της ιδέας του συνολικού κύκλου ζωής των προϊόντων στις σχετικές αποφάσεις αποτελούν τα κύρια θεμέλια επί των οποίων θα πρέπει να στηριχθεί η προσέγγιση της Ολοκληρωμένης Πολιτικής Προϊόντων.

Οι **καταναλωτές** θα ωφεληθούν από την περισσότερη ενημέρωση και τη μεγαλύτερη διαφάνεια όσον αφορά τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των προϊόντων. Καλύτερη και πλέον αξιόπιστη πληροφόρηση υπό ευκολότερα κατανοητή μορφή θα προσφέρει στους καταναλωτές τη δυνατότητα να είναι πλέον κατατοπισμένοι ώστε να επιλέγουν προϊόντα φιλικά για το περιβάλλον. Τα οικολογικά προϊόντα και υπηρεσίες θα προσφέρουν ανώτερη ποιότητα, μακρύτερο κύκλο ζωής και – εφόσον οι τιμές των προϊόντων αντανακλούν ορθώς τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις – χαμηλότερη συνολικό κόστος για τον καταναλωτή.

Οι **μη κυβερνητικοί οργανισμοί** θα έχουν τη δυνατότητα να συμβάλλουν στον εντοπισμό των θεμάτων ενδιαφέροντος και την ανάπτυξη πρακτικών λύσεων για τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των προϊόντων.

Στη **βιομηχανία και τους εμπόρους λιανικής πώλησης** η Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων προσφέρει την ευκαιρία να συμβάλουν με την πείρα τους στην προώθηση μιας επιχειρηματοκεντρικής προσέγγισης που αποσκοπεί σε αγορές οικολογικότερων προϊόντων με βάση την καινοτομία και την οικονομική μεγέθυνση. Οι επιχειρήσεις θα κληθούν να αναλάβουν δραστήριο ρόλο για την εξεύρεση λύσεων σχετικά με περιβαλλοντικά θέματα εντός των εταιρειών και της βιομηχανίας καθώς και σε συνεργασία με τη δημόσια διοίκηση και τους μη κυβερνητικούς οργανισμούς. Οι προορατικές επιχειρήσεις θα έχουν τη δυνατότητα, αφενός, να ηγηθούν της διαδικασίας μεταμόρφωσης της αγοράς και, αφετέρου, να μετουσιώσουν την πείρα τους σε ευκαιρίες στην αγορά. Ο καθορισμός πλαισίου σε επίπεδο Κοινότητας παρέχει μεγαλύτερη συνοχή στην ευρωπαϊκή αγορά, ιδιαίτερος στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται διασυνοριακά καθώς και στις επιχειρήσεις από τρίτες χώρες. Οι εμπειρίες από την ευρωπαϊκή αγορά είναι δυνατόν να αξιοποιηθούν σε παγκόσμιο επίπεδο, συμπεριλαμβανομένων των αναπτυσσόμενων χωρών. Οι μικρού και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις (ΜΜΕ) θα ωφεληθούν από την ευκολότερη πρόσβαση στις πληροφορίες και σε τρόπους περιορισμού των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των προϊόντων. Ιδιαίτερο βάρος θα δοθεί στην αλυσίδα παραγωγής, ως υποστήριξη προς τις ΜΜΕ για να επιφέρουν βελτιώσεις προς όφελος του περιβάλλοντος.

Όπως προκύπτει από πολλά παραδείγματα (βλ. πλαίσιο 3) ο ηγετικός ρόλος σε περιβαλλοντικά θέματα συμβαδίζει με την επιχειρηματική ανάπτυξη. Σύμφωνα με ενώσεις επιχειρηματικών κλάδων «η **οικολογική αποτελεσματικότητα** δεν περιορίζεται απλώς στην καθοδήγηση μιας επιχείρησης μέχρις ότου τα περιβαλλοντικά οφέλη αντισταθμίσουν το κόστος. Πρόκειται για καθοδηγητική πρακτική. Την χρησιμοποιούν εκείνα τα ηγετικά στελέχη που επιθυμούν να προπορεύονται και προβλέπουν τις μελλοντικές ανάγκες τις κοινωνίας, τους

διαθέσιμους φυσικούς πόρους και τις αντιλήψεις του κοινού»². Αυτές είναι οι πρακτικές οι οποίες θα πρέπει συστηματικώς να αποτελέσουν το θεμέλιο και να διευρυνθούν για τη γενικότερη συνεργασία εντός της βιομηχανίας και μεταξύ των επιχειρήσεων, μη κυβερνητικών οργανισμών και εθνικών και τοπικών αρχών, ούτως ώστε να καταστεί κανόνας αυτός ο τρόπος σκέψης.

Πλαίσιο 3: Παραγωγή οικολογικότερων προϊόντων ως επιχειρηματική πρακτική³:

*Η μεγάλη εταιρεία παραγωγής οικιακών ηλεκτρικών συσκευών **Electrolux** έχει αναπτύξει σύστημα Δεικτών Περιβαλλοντικών Επιδόσεων για να παρακολουθεί την πρόοδο που σημειώνει ο οικολογικός σχεδιασμός των προϊόντων της. Μεταξύ άλλων, έχουν ονομάσει «Green Range» την ομάδα προϊόντων που παρουσιάζουν τα βέλτιστα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά. Το 1996 οι πωλήσεις των προϊόντων Green Range κατελάμβαναν το 5% των συνολικών πωλήσεων και 8% των μικτών κερδών. Το 1998 τα μεγέθη είχαν ήδη ανέλθει, αντιστοίχως, σε 16% και 24%.*

*Η επιχείρηση **3M Company** υιοθέτησε πρόγραμμα αποτροπής της ρύπανσης (Pollution Prevention Pays Programme) με βάση το οποίο στο χρονικό διάστημα 1975-96 αποσοβήθηκε η δημιουργία 750 000 τόνων ρύπων και εξοικονομήθηκαν 920 εκατ. €. Την ίδια χρονική περίοδο η εταιρεία αυτή επέτυχε να βελτιώσει την ενεργειακή απόδοση κατά 58% ανά μονάδα παραγωγής ή κατά τετραγωνικό μέτρο χώρου γραφείων και αποθήκευσης, στις εγκαταστάσεις της στις ΗΠΑ. Το 1996, η εταιρεία ανήγγειλε ότι επιτεύχθηκε διεργασία παραγωγής κολλητικών ταινιών για ιατρική χρήση που μειώνει την κατανάλωση ενέργειας κατά 77%, περιορίζει τη χρήση διαλυτών κατά 1,1 εκατ. Kg, μειώνει το κόστος παραγωγής και συντομεύει τη διάρκεια παραγωγής κατά 25%.*

*Η **Rank Xerox** ανέπτυξε τεχνολογία για την ανακατασκευή φωτοαντιγραφικών, για τα οποία η ζήτηση υπερβαίνει επί του παρόντος την προσφορά κατά περίπου 50%. Από τα 80 000 φωτοαντιγραφικά που ανακτώνται ετησίως, το 75% ανακατασκευάζεται και το υπόλοιπο αποσυναρμολογείται για να επαναχρησιμοποιηθεί ή να ανακυκλωθεί. Το 1995 η ανάκτηση επέτρεψε στην Rank Xerox να εξοικονομήσει 93 εκατ. € για αγορές πρώτων υλών και κατασκευαστικών στοιχείων.*

Οι τοπικές πρωτοβουλίες θα αποτελέσουν βασικό συστατικό της κοινοτικής πολιτικής, επειδή καθιστούν δυνατή την πρακτική προσέγγιση εκ των κάτω προς τα άνω. Οι πρωτοβουλίες αυτές πρέπει να συνδεθούν μεταξύ τους, ούτως ώστε να καταστεί δυνατή η αποτελεσματική επικοινωνία για την αξιοποίηση των πρακτικών εμπειριών. Τα θετικά παραδείγματα τα οποία μπορούν να επεκταθούν σε μεγαλύτερη κλίμακα θα αποτελέσουν κύρια πηγή έμπνευσης για τη μελλοντική εξέλιξη της κοινοτικής στρατηγικής.

Η ΟΠΠ θα αποτελέσει πρόκληση για την **έρευνα και την ανάπτυξη** να προσφέρουν νέες λύσεις οι οποίες να ικανοποιούν τις ανάγκες των ανθρώπων με λιγότερους πόρους και λιγότερες περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Προς τούτο θα απαιτηθεί πρόσθετη χρηματοδότηση της έρευνας, μεταξύ άλλων, από το 5ο Πρόγραμμα Πλαίσιο για την Έρευνα, καθώς και μετά από αυτό.

²⁾ Υπόμνημα ΕΕΕΙ προς την ομάδα Prodi των ενώσεων WBCSD/EPE, Μάιος 2000.

³⁾ <http://www.wbcd.ch/ee/EEMprofiles/index.htm>; JUSTUS, Debra (2000), "Green" Companies: Sustainable Development and Industry, έκθεση που εκπονήθηκε για την αρμόδια για την Επιστήμη, την Τεχνολογία και τη Βιομηχανία διεύθυνση του ΟΟΣΑ, Παρίσι: ΟΟΣΑ. ΟΟΣΑ, βασική έκθεση για το φόρουμ επιχειρηματικής και βιομηχανικής πολιτικής σχετικά με την περιβαλλοντική διαχείριση: προκλήσεις για τη βιομηχανία. DSTI/IND(2000)10.

Πλαίσιο 4: Coup 21. Παράδειγμα πρωτοβουλίας ΟΠΠ που είναι αποτέλεσμα συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων και τοπικής αυτοδιοίκησης

Η πόλη της Νυρεμβέργης στη Γερμανία συγκρότησε δίκτυο προορατικών επιχειρήσεων υπό την ονομασία “Coup 21” που αποσκοπεί στην ανάπτυξη μέτρων για την εφαρμογή των στόχων της Agenda 21 σε τοπικό επίπεδο⁴. Στο δίκτυο αυτό υπάρχει επίσης ομάδα εργασίας σχετικά με την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων, η οποία έχει θέσει τους εξής στόχους:

- Εκτέλεση πρότυπων πειραματικών έργων σε επιλεγμένους βιομηχανικούς κλάδους/εταιρείες*
- Εκπόνηση εγχειριδίου για την αειφορία, που να συνοδεύεται από αναλυτικό κατάλογο σημείων ελέγχου σχετικά με την ΟΠΠ, με επίκεντρο το λιανικό εμπόριο και τους καταναλωτές*
- Ανάπτυξη βασικών αρχών μάρκετινγκ για προϊόντα ΟΠΠ*
- Συγκέντρωση προτάσεων από τις εταιρείες σχετικά με τη λήψη μέτρων πολιτικής.*

⁴) Για περισσότερες πληροφορίες βλ.: <http://www.coup21.de>

4. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΟΠΠ⁵

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζεται στρατηγική που αποσκοπεί στη σταδιακή αναβάθμιση της περιβαλλοντικής ποιότητας των προϊόντων και των υπηρεσιών καθ' όλο τον κύκλο ζωής τους. Η στρατηγική αυτή καταστρώθηκε με προοπτική τον ευρύτερο διάλογο τόσο επί της στρατηγικής καθεαυτής, όσο και όλων των συστατικών της, τα οποία επ' ουδενί λόγο δεν είναι παγιωμένα και ενδέχεται να τροποποιηθούν ως αποτέλεσμα του δημόσιου διαλόγου. Στο τέλος κάθε σημείου τίθενται ερωτήματα, με σκοπό να αποτελέσουν κατευθυντήριους άξονες για τη συζήτηση. Ωστόσο, η διάρθρωση αυτή δεν είναι υποχρεωτικό να τηρηθεί κατά τη διατύπωση σχολίων, τα οποία μπορούν να αφορούν οποιαδήποτε πτυχή της παρούσας Πράσινης Βίβλου και τη στρατηγική για την εφαρμογή της προσέγγισης ΟΠΠ.

Στο πλαίσιο της προτεινόμενης στρατηγικής, ως προώθηση της περιβαλλοντικής ποιότητας των προϊόντων και των υπηρεσιών νοείται η **αξιοποίηση των δυνάμεων της αγοράς** στον ευρύτερο δυνατό βαθμό. Δεδομένου του μεγέθους αυτής της πρόκλησης και της πληθώρας των άμεσα ενδιαφερομένων, ο στόχος αυτός είναι δυνατόν να επιδιωχθεί και να επιτευχθεί μόνον εφόσον όλοι οι ενδιαφερόμενοι κύκλοι αναγνωρίσουν τις δυνατότητες που προσφέρει αυτή η προσέγγιση και δεσμευθούν για την εφαρμογή της.

Η επιτυχία περιβαλλοντικής πολιτικής επικεντρωμένης στα προϊόντα εξαρτάται λοιπόν από τη στρατηγική εφαρμογής της, από τον εντοπισμό και την αξιοποίηση των σημαντικότερων κινητήρων δυνάμεων και των αντίστοιχων μηχανισμών για να εξασφαλιστεί η συνεχής βελτίωση των περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών των προϊόντων στο πλαίσιο της Εσωτερικής Αγοράς.

Δεδομένου ότι η κύρια κινητήρια δύναμη είναι τα οικονομικά συμφέροντα, οι αποτελεσματικότεροι μηχανισμοί είναι μάλλον εκείνοι που συντελούν στην «**διαμόρφωση σωστών τιμών**» - π.χ. φόροι και επιδοτήσεις - δηλαδή στην ενσωμάτωση του εξωτερικού κόστους (σημείο 4.1). Ωστόσο, εφόσον αυτό δεν συμβαίνει, απαιτείται συμπληρωματική δράση για να βελτιωθεί η ενημέρωση των καταναλωτών σχετικών με τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των προϊόντων και για να ενθαρρυνθούν οι παραγωγοί να αναπτύξουν τον καλύτερο σχεδιασμό των προϊόντων τους.

Ο ισχυρότερος συμπληρωματικός συντελεστής εν προκειμένω πρέπει να είναι «**η ζήτηση οικολογικών προϊόντων**» (σημείο 4.2). Όσον αφορά τις επιχειρήσεις, αναμένεται ότι θα βελτιώσουν τις περιβαλλοντικές επιδόσεις τους, όπου περιλαμβάνεται η περιβαλλοντική ποιότητα των προϊόντων τους, στο βαθμό που έχουν επιχειρηματικά συμφέροντα. Η άμεση εξοικονόμηση χρηματοδοτικού κόστους, η βελτίωση της εμπορικής ταυτότητας (brand image), οι προοπτικές νέων αγορών και υψηλότερων μεριδίων στην αγορά, καθώς και η προεξόφληση επερχόμενων κανονιστικών μέτρων μπορούν να απαριθμηθούν ως τα κύρια συμφέροντα. Η εμπορική ταυτότητα και το μερίδιο στην αγορά είναι οι δύο

⁵⁾ Οι κύριες δράσεις που προβλέπονται για την στρατηγική εφαρμογής της προσέγγισης ΟΠΠ παρουσιάζονται συνοπτικά στο παράρτημα ΙΙΙ.

συντελεστές που μπορεί να επηρεάσει ο καταναλωτής, ανεξαρτήτως εάν πρόκειται για καταναλωτή από τον ιδιωτικό (σημείο 4.2.1) ή το δημόσιο (σημείο 4.2.2) τομέα. Δεδομένης της σπουδαιότητας του δημόσιου τομέα, η αγοραστική του δραστηριότητα είναι ένας από τους ισχυρότερους παράγοντες για την ανάπτυξη σημαντικής «αγοράς οικολογικών προϊόντων». Νευραλγικό ρόλο διαδραματίζει η πληροφόρηση για να καταστεί «οικολογικότερη» η ζήτηση γενικώς.

Για να στραφεί η ζήτηση σε «οικολογικότερα» προϊόντα, να μεταβληθεί η συμπεριφορά των καταναλωτών, είναι επιβεβλημένη και εφικτή η συμπλήρωση με **μέτρα στοχεύοντα στην προσφορά** (σημείο 4.3). Πρόκειται για μηχανισμούς που ενθαρρύνουν τις επιχειρήσεις να εφαρμόσουν την προσέγγιση κύκλου ζωής στα προϊόντα τους. Στην κατηγορία αυτή εμπίπτουν πρότυπα και οδηγίες για τα προϊόντα (σημείο 4.3.3) καθώς και η υποστήριξη του σχεδιασμού των προϊόντων (σημείο 4.3.2), όπως και η υποχρεωτική πληροφόρηση για τα προϊόντα (σημείο 4.3.1). Στις περιπτώσεις που είναι δυνατόν να δημιουργηθεί προστιθέμενη αξία μέσω της συνάντησης των διαφόρων άμεσα ενδιαφερομένων ώστε να εκπονήσουν επιχειρηματοκεντρικές λύσεις για ειδικά προβλήματα, όπως περιβαλλοντικές συμφωνίες, προτείνεται η συγκρότηση «συμβουλίων προϊόντων», των οποίων η σύνθεση θα είναι μεταβλητή, προσαρμοζόμενη στα ειδικά θέματα (σημείο 4.3.4).

Επιπλέον, ως βοήθεια για την υλοποίηση αυτής της στρατηγικής, ενδέχεται να χρειαστούν ορισμένα νέα ή βελτιωμένα εργαλεία (σημείο 4.4). Για παράδειγμα, ενδέχεται να καταστεί αναγκαία η περαιτέρω ανάπτυξη και διάδοση εύχρηστων εργαλείων για τον κύκλο ζωής, τα οποία να καθιστούν δυνατό τον γρήγορο έλεγχο των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των προϊόντων, ιδίως για τις μικρού και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις. Ενδεχομένως επίσης να χρειαστεί η περαιτέρω ανάπτυξη εργαλείων για τη διαχείριση της ροής περιβαλλοντικών πληροφοριών καθ' όλο τον κύκλο ζωής του προϊόντος. Άλλοι μηχανισμοί για την υποστήριξη αυτής της στρατηγικής είναι τα συστήματα οικολογικής διαχείρισης και ελέγχου (σημείο 4.1.1), καθώς και οι απολογισμοί και οι εκθέσεις σχετικά με το περιβάλλον (σημείο 4.4.4). Η νέα αυτή προσέγγιση πολιτικής θα πρέπει επίσης να υποστηριχθεί με εύστοχα επικεντρωμένη πολιτική έρευνας και ανάπτυξης, η οποία να υποστηρίζει την καινοτομία για την ανάπτυξη φιλικών για το περιβάλλον προϊόντων και υπηρεσιών και να προσφέρει βελτιωμένη κατανόηση των διαδικασιών που συνεισφέρουν στο να καταστούν οικολογικότερα τα προϊόντα (σημεία 4.4.2 και 4.4.3).

4. Ποια είναι η συνολική στάση των άμεσα εμπλεκόμενων ως προς αυτή τη στρατηγική και τα συστατικά της;

Πραγματοεύεται επαρκώς η Πράσινη Βίβλος την προσέγγιση της Ολοκληρωμένης Πολιτικής Προϊόντων και τα ζητήματα που πρόκειται να αντιμετωπίσει;

Η προτεινόμενη συνολική στρατηγική είναι η ενδεδειγμένη για την αποτελεσματική εφαρμογή της προσέγγισης της Ολοκληρωμένης Πολιτικής Προϊόντων; Τί προτείνεται για τη βελτίωση και τη συμπλήρωση της συνολικής στρατηγικής;

Ποιες είναι οι απόψεις των άμεσα εμπλεκόμενων σχετικά με τα διάφορα συστατικά της στρατηγικής και πώς είναι δυνατόν να βελτιωθούν;

4.1. Ο μηχανισμός των τιμών

Οι περιβαλλοντικές επιδόσεις των προϊόντων είναι δυνατόν να βελτιστοποιηθούν κατά τον καλύτερο τρόπο από την αγορά από τη στιγμή που όλες οι τιμές αντανακλούν το πραγματικό περιβαλλοντικό κόστος των προϊόντων κατά τον κύκλο ζωής τους. Ωστόσο, αυτό δεν συμβαίνει πάντα και σημειώνονται δυσλειτουργίες της αγοράς («εξωτερικό κόστος»). Τούτο σημαίνει ότι τα προϊόντα και οι χρήστες τους μπορούν να επωφελούνται από το «ελευθέρας» για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που επιφέρουν, δεν χρειάζεται δηλαδή να καταβάλλουν κανένα αντίτιμο. Εάν οι κατασκευαστές περιορίσουν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των προϊόντων τους και, κατά συνέπεια, το περιβαλλοντικό κόστος που πρέπει να υποστεί η κοινωνία στο σύνολό της, είναι ευλόγως δίκαιο να επωφεληθούν προτιμησιακής μεταχείρισης όσον αφορά τη φορολογία, τις κρατικές ενισχύσεις κ.λπ.

Ο ισχυρότερος μηχανισμός για να στραφεί η αγορά σε φιλικότερα για το περιβάλλον προϊόντα και υπηρεσίες είναι να **διορθωθούν αυτές οι δυσλειτουργίες της αγοράς σύμφωνα με την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει»⁶**, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται ότι το πραγματικό περιβαλλοντικό κόστος κατά τον κύκλο ζωής των προϊόντων ενσωματώνεται στην τιμή τους.

Για να καταστεί δυνατή η εκτίμηση του εξωτερικού κόστους είναι απαραίτητος ο καθορισμός αντικειμενικών κριτηρίων αξιολόγησης των περιβαλλοντικών επιδόσεων των προϊόντων. Με βάση τα κριτήρια αυτά, η Επιτροπή προτίθεται να διερευνήσει τα κύρια στοιχεία διαμόρφωσης των τιμών τα οποία δεν πληρούν την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» και αποτρέπουν να ανταμείβονται δεόντως, στις τιμές των προϊόντων, οι προσπάθειες για το περιβάλλον που καταβάλλουν οι εταιρείες. Το σχετικό εξωτερικό κόστος θα ποσοτικοποιηθεί όσο το δυνατόν περισσότερο. Οι έρευνες αυτές θα συνεισφέρουν στον εντοπισμό των κυρίων φάσεων του κύκλου ζωής των προϊόντων, περιλαμβανομένης της μεταφοράς τους, κατά τις οποίες προκύπτει εξωτερικό κόστος. Οι έρευνες θα συνεισφέρουν επίσης στην κατάστρωση μέτρων που να συμπεριλαμβάνουν καλύτερα αυτό το εξωτερικό κόστος στις τιμές των νέων προϊόντων ή/και στα επιμέρους στοιχεία που συνδέονται με τη χρήση τους⁷.

Δεν είναι απλό να διαπιστωθεί το πραγματικό εξωτερικό κόστος των προϊόντων και των συντελεστών παραγωγής τους, ούτε και είναι εύκολο να καταστρωθούν ευρέως αποδεκτές εναλλακτικές δυνατότητες πολιτικής για την εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει». Κατά συνέπεια, θα καταστούν αναγκαίες απλουστεύσεις, για να επιτευχθεί ο ευρύτερος στόχος που είναι η λήψη αποτελεσματικών και απλών μέτρων αντιμετώπισης των δυσλειτουργιών της αγοράς τα οποία να είναι εφαρμόσιμα. Υπάρχουν πολλές δυνατότητες δράσης οι οποίες ενδέχεται να αποτελέσουν τον ακρογωνιαίο λίθο της Ολοκληρωμένης Πολιτικής Προϊόντων και προτείνονται ως ιδέες προς συζήτηση. Η κύρια λύση που προβλέπεται στο πλαίσιο αυτό είναι *διαφοροποιημένη φορολόγηση* σύμφωνα με τις περιβαλλοντικές επιδόσεις των προϊόντων. Το πρώτο βήμα θα μπορούσε για παράδειγμα να είναι η εφαρμογή *μειωμένων ποσοστών ΦΠΑ σε προϊόντα που φέρουν το ευρωπαϊκό οικολογικό σήμα*. Οι δυνατότητες αυτές εξετάζονται επί του παρόντος στο πλαίσιο της νέας στρατηγικής για τον ΦΠΑ. Το στοιχείο αυτό θα πρέπει να συμπληρωθεί με την

⁶) Άρθρο 174 παράγραφος 2 της συνθήκης του Άμστερνταμ.

⁷) Για παράδειγμα, θα ήταν δυνατόν να χρησιμοποιηθούν συναφείς μηχανισμοί όπως είναι η τρέχουσα πρακτική για τα αυτοκίνητα, όπως φόροι κατά την αγορά νέων οχημάτων, φόροι καυσίμων και διόδια.

ανάπτυξη και χρήση άλλων περιβαλλοντικών φόρων και επιβαρύνσεων, εμπορεύσιμων αδειών κ.λπ. σε όλα τα επίπεδα της κρατικής διοίκησης⁸. Είναι σαφές ότι απαιτείται περαιτέρω αξιολόγηση και λεπτομερής επεξεργασία αυτών των μηχανισμών, οι οποίοι είναι δυνατόν να εφαρμοστούν μόνον μεσοπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα. Πρέπει να ληφθεί μέριμνα ώστε τα μέτρα αυτά να αντισταθμίζουν δεόντως τις διαφορές στο εξωτερικό κόστος των προϊόντων και να μην επιφέρουν τεχνητή διάρθρωση τιμών η οποία θα εμποδίζει τον ανταγωνισμό στην Εσωτερική Αγορά.

Η αρχή της **ευθύνης του κατασκευαστή** αφορά την ενσωμάτωση στην τιμή νέων προϊόντων του κόστους που προκύπτει μετά την πώληση του προϊόντος. Με τον τρόπο αυτό ενθαρρύνεται η αποφυγή της δημιουργίας αποβλήτων ήδη από το στάδιο του σχεδιασμού και παρέχεται στους καταναλωτές η δυνατότητα να επιστρέψουν δωρεάν τα προϊόντα μετά την ολοκλήρωση του κύκλου ζωής τους. Η βασική αυτή αρχή έχει ενσωματωθεί στην οδηγία για τα οχήματα στο τέλος του κύκλου ζωής τους⁹ καθώς και στην πρόταση της Επιτροπής για οδηγία σχετικά με τα απόβλητα ειδών ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού¹⁰. Η *βασική αυτή αρχή πρέπει να επεκταθεί σε άλλους τομείς της νομοθεσίας της Κοινότητας και των κρατών μελών* στις περιπτώσεις που ενδείκνυται για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών πτυχών στο σχεδιασμό των προϊόντων. Θα μπορούσαν επίσης να διερευνηθούν περαιτέρω άλλοι τρόποι παροχής κινήτρων στους καταναλωτές για να επιστρέφουν προϊόντα μετά την ολοκλήρωση του κύκλου ζωής τους, όπως *συστήματα επιστρεφόμενης εγγύησης*.

Στο πλαίσιο της κοινοτικής νομοθεσίας, τα κράτη μέλη πρέπει να ενισχύουν χρηματοδοτικά την ανάπτυξη φιλικών για το περιβάλλον προϊόντων, μέσω **κρατικών ενισχύσεων**, οι οποίες να πληρούν την κοινοτική νομοθεσία. Πρέπει να περικοπούν, όσο το δυνατόν, επιδοτήσεις που έχουν αντίθετα αποτελέσματα. Στις 21 Δεκεμβρίου 2000, η Επιτροπή ενέκρινε τους νέους κοινοτικούς κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις υπέρ της προστασίας του περιβάλλοντος. Με τους κανόνες αυτούς διασφαλίζονται οι δυνατότητες χρήσης μέτρων ενίσχυσης για περιβαλλοντικούς σκοπούς που συμβιβάζονται με τη Συνθήκη. Η σχεδιαζόμενη οδηγία σχετικά με την **περιβαλλοντική ευθύνη** θα προσφέρει ισχυρά κίνητρα στις εταιρείες ώστε να αποφεύγονται ζημιές για τις οποίες θα μπορούσαν αργότερα να θεωρηθούν υπεύθυνες.

⁸) Οι φόροι και οι επιβαρύνσεις για το περιβάλλον έχουν αποτελέσει αντικείμενο της ανακοίνωσης της Επιτροπής σχετικά με τους περιβαλλοντικούς φόρους και επιβαρύνσεις στην ενιαία αγορά (COM(97)9 τελικό). Προγραμματίζεται επί του παρόντος περαιτέρω ανακοίνωση σχετικά με τις ευρύτερες πτυχές των οικονομικών μηχανισμών στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής πολιτικής.

⁹) Οδηγία 2000/53/ΕΚ.

¹⁰) COM(2000)347 τελικό.

4.1 Πώς μπορούμε να επιτύχουμε «τις σωστές τιμές»;

Τί γνωρίζουμε σχετικά με τις δυσλειτουργίες της αγοράς όσον αφορά τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των προϊόντων; Πώς μπορούμε να διορθώσουμε αυτές τις αστοχίες της αγοράς;

Με ποιο τρόπο μπορούν να συμβάλλουν για τη διόρθωση αυτών δυσλειτουργιών της αγοράς οι οικονομικοί μηχανισμοί με επίκεντρο τα προϊόντα και Ποιες άλλες εναλλακτικές δυνατότητες θα ήταν δυνατόν να προταθούν στο πλαίσιο της προσέγγισης ΟΠΠ;

4.2. Μηχανισμοί και κίνητρα για προώθηση της κατανάλωσης οικολογικών προϊόντων

Η αγορά οικολογικότερων προϊόντων από τους καταναλωτές είναι δυνατόν να αλλάξει την κατάσταση. Η στροφή τους σε φιλικά για το περιβάλλον προϊόντα είναι η κύρια κινητήρια δύναμη που θα ωθήσει τις επιχειρήσεις να μελετήσουν τρόπους που θα καταστήσουν οικολογικότερα τα προϊόντα τους και να κερδίσουν μερίδια στην αγορά με την καινοτομία και τη βελτίωση του σχεδιασμού. Σημαντικό βήμα για την εκκίνηση ενδέχεται επίσης να προέλθει από τις δημόσιες αγορές. Οι δημόσιες αρχές πρέπει να αναλάβουν τις ευθύνες τους και να είναι πρωτοπόρες στη δημιουργία ζήτησης για οικολογικότερα προϊόντα. Όσο ισχυρότερη αυτή η ζήτηση, τόσο ταχύτερη και γενικότερη θα είναι η μεταστροφή προς κατανάλωση περισσότερο συμβατή με το περιβάλλον.

4.2.1. Καταναλωτική ζήτηση οικολογικών προϊόντων

Η ζήτηση οικολογικότερων προϊόντων θα αποτελέσει μείζονα κινητήρια δύναμη για να ενισχυθούν οι περιβαλλοντικές προσπάθειες της βιομηχανίας και να βελτιωθούν οι επιδόσεις κατά τον κύκλο ζωής των προϊόντων και των υπηρεσιών. Η ζήτηση αυτή πρέπει να δημιουργηθεί και ενισχυθεί από τη διαδικασία αμοιβαίας διαπαιδαγώγησης μεταξύ, αφενός, των επιχειρήσεων που θα πρέπει να προωθούν δραστήρια τις περιβαλλοντικές πληροφορίες και, αφετέρου, των καταναλωτών που θα πρέπει να απαιτούν από τις επιχειρήσεις να βελτιώσουν τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των προϊόντων τους. Στη διαδικασία αυτή πρέπει να συμμετέχουν τα παιδιά, οι μελλοντικοί καταναλωτές. Πρέπει να μάθουν από τους γονείς τους, στα νηπιαγωγεία και τα σχολεία πως να επιλέγουν τα προϊόντα αφού έχουν ενημερωθεί σχετικά με τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά τους.

Ο σκοπός θα πρέπει να είναι να ενεργοποιηθεί από την ισχύ της επιλογής που έχει ο καταναλωτής το δυναμικό για συνεχή περιβαλλοντική βελτίωση των προϊόντων ωθούμενη από την αγορά. Παράδειγμα συνεχούς βελτίωσης που υποκινείται από την πληροφόρηση είναι η υποχρεωτική ενεργειακή επισήμανση στην ΕΕ: αποδεικνύει ότι η πληροφόρηση σχετικά με τα προϊόντα μπορεί να είναι αποτελεσματική όχι μόνο ως βοήθημα προς τους καταναλωτές να εντοπίζουν και να επιλέγουν τα προϊόντα εκείνα που είναι φιλικότερα για το περιβάλλον, αλλά και κίνητρο για τους κατασκευαστές οικιακών ηλεκτρικών συσκευών να διαθέτουν στην αγορά μοντέλα με υψηλότερη ενεργειακή απόδοση και να καταργούν τα μοντέλα κατώτατης απόδοσης.

Οι καταναλωτές πρέπει να έχουν **εύκολη πρόσβαση σε κατανοητές, πρακτικές, αξιόπιστες πληροφορίες**, είτε με την επισήμανση του προϊόντος είτε από άλλη εύκολα προσβάσιμη πηγή (π.χ. καταναλωτικούς και περιβαλλοντικούς ΜΚΟ, ιστοσελίδες στο διαδίκτυο, δημόσιες αρχές).

Οι πληροφορίες σχετικά με τα χαρακτηριστικά των προϊόντων προσφέρονται σε διάφορες μορφές και από διάφορες πηγές, όπου περιλαμβάνονται οι ισχυρισμοί του παραγωγού, οι πληροφορίες από οργανισμούς καταναλωτών, οικολογικά σήματα που έχουν επικυρωθεί από τρίτους. Οι πρακτικές περιβαλλοντικές πληροφορίες που αφορούν τα περισσότερα καταναλωτικά προϊόντα δεν διατίθενται επί του ιδίου του προϊόντος. Σε πολλές περιπτώσεις ο καταναλωτής θα πρέπει να καταβάλει σκληρές προσπάθειες για να βρει τις πληροφορίες και θα πρέπει να γνωρίζει πού να τις αναζητήσει. Επί του παρόντος, μόνον καταναλωτές που έχουν ισχυρά κίνητρα καταβάλουν αυτές τις προσπάθειες.

Ο ISO¹¹ έχει ήδη καταστρώσει πλαίσιο για διάφορους τύπους **περιβαλλοντικής επισήμανσης**, που διαφέρουν, μεταξύ άλλων, ως προς τη φιλοσοφία και τη μεθοδολογία του κύκλου ζωής¹². Πρόκειται για μια σημαντική και χρήσιμη βάση για συστήματα οικολογικής επισήμανσης. Η σαφήνεια τύπων επισήμανσης προωθεί τη δυνατότητα σύγκρισης και ενδέχεται να ενισχύσει την αναβάθμιση από ένα τύπο επισήμανσης σε ανώτερο.

Για ευρύ φάσμα κατηγοριών προϊόντων προσφέρεται η πληροφόρηση για το προϊόν μέσω **επισήμανσης του προϊόντος επικυρωμένης από τρίτο** (τύπος I του ISO), όπως συμβαίνει για το ευρωπαϊκό οικολογικό σήμα¹³. Τα οικολογικά σήματα, σε επίπεδο εθνικό ή ΕΕ, αποτελούν σημείο αναφοράς για τη διάκριση των οικολογικώς άριστων προϊόντων στην αγορά. Κατά συνέπεια, τα οικολογικά σήματα πρέπει να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο για την αειφόρο κατανάλωση, επειδή ορίζουν με αξιόπιστο και διαφανή τρόπο το διαχωριστικό όριο μεταξύ των φιλικότερων για το περιβάλλον προϊόντων και προϊόντων λιγότερο φιλικών για το περιβάλλον. Τα οικολογικά σήματα καθορίζουν υψηλές προδιαγραφές για όλα τα προϊόντα μιας συγκεκριμένης κατηγορίας, με βάση τις οποίες συγκρίνονται επίσης άλλα προϊόντα. Με τον τρόπο αυτό, έχουν σημαντικά δευτερογενή αποτελέσματα που επηρεάζουν την περαιτέρω ανάπτυξη όλου του φάσματος προϊόντων. Έχουν σημειωθεί περιπτώσεις όπου οι προδιαγραφές για το οικολογικό σήμα έχουν καταστεί μεταγενέστερα γενικό πρότυπο για τα προϊόντα. Κατά συνέπεια, *θα πρέπει να επεκταθεί το πεδίο εφαρμογής οικολογικών σημάτων έτσι ώστε να καλυφθούν όσο το δυνατόν περισσότερα προϊόντα*, με στόχο εκείνες τις κατηγορίες προϊόντων για τις οποίες αναμένεται ότι θα είναι περισσότερο τελεσφόρα.

Ωστόσο, τα συστήματα αυτά είναι πολύπλοκα και δεν έχει αξιοποιηθεί πλήρως το δυναμικό τους να επηρεάσουν την αγορά. Πρέπει να διενεργηθούν δοκιμές, να υποβληθεί αίτηση και να εγκριθεί και να καταβληθούν τέλη. Για να ενισχυθεί η χρήση των συστημάτων απονομής οικολογικού σήματος σε επίπεδο εθνικό και ΕΕ, *πρέπει να αυξηθεί η δημόσια χρηματοδότηση αυτών των προγραμμάτων*. Με τον τρόπο αυτό θα καταστεί δυνατόν όχι μόνον να μειωθούν τα τέλη αλλά, ακόμη σημαντικότερο, να αφιερωθούν περισσότεροι πόροι στο μάρκετινγκ για την

¹¹⁾ Ο ISO είναι ο Διεθνής Οργανισμός Τυποποίησης.

¹²⁾ ISO 14021: 1999, 14024: 1999, ISO Τύπος III/TR 14025:2000

¹³⁾ Ιστοθέση Ecolabel, EUROPA..

προώθηση της γνώσης και της χρήσης αυτών των σημάτων από τους κατασκευαστές, τους έμπορους λιανικής και τους καταναλωτές.

Η γενική ιδέα υπέρ της αύξησης των πληροφοριών για τα προϊόντα που διατίθενται στην αγορά απαιτεί ευέλικτες και οικονομικώς αποδοτικές λύσεις. Για παράδειγμα, θα ήταν δυνατόν να διευρυνθεί η χρήση *κριτηρίων περιβαλλοντικών επιπτώσεων* που έχουν αναπτυχθεί για ομάδες προϊόντων, με βάση την εξέταση των πτυχών του κύκλου ζωής. Τούτο δεν θα πρέπει να αφορά μόνο τις ετικέτες επί των προϊόντων αλλά *κάθε περίπτωση όπου στην αγορά πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ οικολογικών και λιγότερο οικολογικών προϊόντων* (π.χ. δημόσιες συμβάσεις, συγκρίσεις, οικολογικά ταμεία, δείκτες, δηλώσεις συμμόρφωσης από τους παραγωγούς, βασικές απαιτήσεις). Θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι διαδικασίες και άλλα ζητήματα, ώστε να αναπτυχθούν αποτελεσματικά αυτές οι δυνατότητες.

Εξακολουθεί να παραμένει ανοικτό το ζήτημα του τρόπου με τον οποίο ευρύτερο φάσμα καταναλωτικών προϊόντων θα είναι δυνατόν να φέρουν πρακτικές, εύληπτες και αξιόπιστες περιβαλλοντικές πληροφορίες έτσι ώστε να αποτελούν βοήθημα για να επιλέγουν οι καταναλωτές τα προϊόντα εκείνα που επιφέρουν λιγότερες επιπτώσεις στο περιβάλλον. *Εν προκειμένω, η Επιτροπή προτίθεται να αναθεωρήσει τη στρατηγική της απονομής οικολογικού σήματος με σκοπό να αναπτύξει ευρύτερη στρατηγική επισήμανσης.*

Οι ισχυρισμοί σχετικά με οικολογικά προϊόντα/δηλώσεις από τους παραγωγούς, τύπου ISO II συμμόρφωσης των παραγωγών, επισημάνσεις τύπου II, είναι το σύστημα που θα χρησιμοποιηθεί μάλλον σε ευρεία κλίμακα στο εγγύς μέλλον. Η τρέχουσα πρακτική είναι ότι οι περισσότερες περιβαλλοντικές πληροφορίες επί των προϊόντων παρουσιάζονται υπό μορφή δηλώσεων από τους παραγωγούς.

Η Επιτροπή εκπονεί κατευθυντήριες γραμμές για την εκπόνηση και αξιολόγηση των περιβαλλοντικών δηλώσεων συμμόρφωσης από τους παραγωγούς, βασιζόμενη στο πρότυπο ISO 14021:1999, με στόχο να αποκλεισθούν οι παραπλανητικοί και να ενθαρρυνθούν οι αληθείς ισχυρισμοί. Η υπό αναθεώρηση οδηγία σχετικά με την παραπλανητική διαφήμιση ενδέχεται να παραπέμπει σε αυτό το ευρωπαϊκό πρότυπο που έχει μεταφερθεί στην εθνική νομοθεσία και στις κατευθυντήριες γραμμές. Είναι σημαντικό το ζήτημα της επιτήρησης από τα κράτη μέλη και τους άμεσα ενδιαφερόμενους των ισχυρισμών περιβαλλοντικών επιδόσεων.

Οι περιβαλλοντικές δηλώσεις για τα προϊόντα, σύμφωνα με τον τύπο επισήμανσης III του ISO¹⁴ εξακολουθούν να σπανίζουν στην αγορά, αλλά αρχίζουν να εφαρμόζονται, ιδιαίτερα μεταξύ των επιχειρήσεων. *Ενδεχομένως να χρειαστεί ευρωπαϊκή συνεργασία για την υποστήριξη της χρήσης τους.*

Μια πλευρά της πληροφόρησης αφορά την **συμπεριφορά του ενημερωμένου καταναλωτή**. Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις κατά τη φάση χρήσης του προϊόντος συχνά μπορούν να περιοριστούν εάν το προϊόν χρησιμοποιείται σύμφωνα με τις συστάσεις των οργανώσεων παραγωγών ή καταναλωτών. Για τα προϊόντα που φέρουν οικολογικό σήμα της ΕΕ, οι πληροφορίες σχετικά με τη σωστή χρήση τους προκειμένου να ελαχιστοποιηθούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις αποτελούν συχνά

¹⁴⁾ Ακριβέστερα, ISO τύπος III/TR 14025:2000 πρόκειται για ποσοτικά περιβαλλοντικά δεδομένα σχετικά με όλες τις σημαντικές επιπτώσεις, με βάση διαδικασίες και αποτελέσματα μελέτης κύκλου ζωής και πρόσθετες σχετικές πληροφορίες, π.χ. συστήματα οικολογικής διαχείρισης ή κοινωνικές πτυχές, κατά περίπτωση.

καίρια απαίτηση. Ορισμένοι βιομηχανικοί κλάδοι και οι ενώσεις τους έχουν ξεκινήσει εκστρατείες ενημέρωσης του κοινού εν προκειμένω.

Οι τεχνολογίες επικοινωνιών, περιλαμβανομένου του Internet, προσφέρουν νέους τρόπους που διευκολύνουν την πρόσβαση στις πληροφορίες. Προσφέρουν επίσης τη δυνατότητα αμφίδρομης μεταφοράς πληροφοριών, προς όφελος των παραγωγών καθώς και των καταναλωτών, στο σημερινό πλαίσιο των άκρως διαφοροποιημένων προϊόντων με επίκεντρο τον χρήστη. *Το θέμα αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο ανταλλαγής των βέλτιστων πρακτικών και αξιολόγησης.*

4.2.1. Με ποιον τρόπο θα μπορούσε να καταστεί αποτελεσματικότερη η ζήτηση «οικολογικότερων» προϊόντων από τους καταναλωτές;

Πώς μπορούν να βελτιωθούν οι πληροφορίες για τους καταναλωτές σχετικά με τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των προϊόντων; Πώς μπορεί να εξασφαλιστεί ότι οι πληροφορίες αποτελούν συντελεστή «γνώσης» και «ευαισθητοποίησης» του καταναλωτή;

Πώς μπορούν να αυξηθούν οι συνέπειες και τα οικονομικά αποτελέσματα των συστημάτων οικολογικής επισήμανσης;

Πώς μπορεί να βελτιωθεί η ευαισθητοποίηση και η συμπεριφορά των καταναλωτών όσον αφορά την περιβαλλοντικώς βέλτιστη χρήση των προϊόντων;

4.2.2. Δημόσιες συμβάσεις

Οι δημόσιες συμβάσεις καταλαμβάνουν κατά μέσο όρο ποσοστό 12% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της ΕΕ, σε ορισμένα κράτη μέλη ανέρχονται όμως μέχρι το 19%, π.χ. στη Γαλλία¹⁵. Τα αριθμητικά αυτά στοιχεία είναι ενδεικτικά της **αγοραστικής δύναμης του δημοσίου**. Το δημόσιο θα πρέπει να αναλάβει τις ευθύνες του και να αναλάβει καθοδηγητικό ρόλο για την οικολογική διαχείριση και τη μεταστροφή της κατανάλωσης προς οικολογικότερα προϊόντα. Εάν αυξηθεί η ζήτηση για οικολογικά προϊόντα από σημαντικό μέρος του δημοσίου θα είναι τεράστιες οι συνέπειες στην αγορά φιλικών για το περιβάλλον προϊόντων και η βιομηχανία θα αυξήσει σημαντικά την παραγωγή οικολογικών προϊόντων.

Οι κανόνες της ΕΕ για τις δημόσιες συμβάσεις είναι κατά βάση οικονομικού χαρακτήρα, αλλά πρέπει να θεωρηθούν υπό το πρίσμα της αειφόρου ανάπτυξης που απαιτείται σύμφωνα με το άρθρο 2 της Συνθήκης ΕΚ. Όταν η αξία μιας σύμβασης υπερβαίνει συγκεκριμένο ποσό ισχύουν οι ευρωπαϊκές οδηγίες. Οι οδηγίες αυτές περιλαμβάνουν συγκεκριμένες υποχρεώσεις και διαδικασίες, οι οποίες, αφενός, προσφέρουν πολλές δυνατότητες να ληφθούν υπόψη περιβαλλοντικές πτυχές για τις δημόσιες αγορές, αλλά, αφετέρου, ενδέχεται, σε ορισμένες περιπτώσεις, να περιορίζουν τη διαφοροποίηση υπέρ περιβαλλοντικώς αβλαβών προϊόντων ή υπηρεσιών¹⁶. Η Επιτροπή θα εξετάσει επίσης τη δυνατότητα πραγματοποίησης της προώθησης οικολογικών προμηθειών. Στην περίπτωση αυτή θα επιβάλλει διεξαγωγή

¹⁵) ΟΟΣΑ, 1999, "Greener Public Purchasing: issues and practical solutions", σ. 11.

¹⁶) Βλ. ερμηνευτικό έγγραφο σχετικά με την κοινοτική νομοθεσία για τις δημόσιες συμβάσεις και τις δυνατότητες να λαμβάνονται υπόψη οι περιβαλλοντικές πτυχές κατά την ανάθεση δημόσιων συμβάσεων (υπό εκπόνηση ανακοίνωση της Επιτροπής).

μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων των διαφόρων εναλλακτικών λύσεων που ικανοποιούν τις ανάγκες των συμβαλλόμενων αρχών. Με τον τρόπο αυτό οι αποφάσεις θα λαμβάνονται με πλήρη γνώση των περιβαλλοντικών συνεπειών. Η θέση σε ισχύ της συνθήκης του Άμστερνταμ και, σε κάποιο βαθμό, νέα νομοθεσία θα μπορούσαν να συνεισφέρουν στην αλλαγή αυτής της κατάστασης. Πρέπει να επισημανθεί ότι όταν η αξία δεν υπερβαίνει τα συγκεκριμένα ποσά, οι αγοραστές κατά κανόνα είναι ελεύθεροι να προτιμήσουν οικολογικά προϊόντα, οφείλουν όμως να τηρήσουν άλλες διατάξεις της Συνθήκης, συγκεκριμένα εκείνες που αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων.

Ωστόσο, ακόμη σημαντικότερο εμπόδιο για να στραφούν οι δημόσιες συμβάσεις σε οικολογικότερα προϊόντα είναι το ότι οι δημόσιες αρχές κατά κανόνα δεν διαθέτουν συγκεκριμένες πληροφορίες σχετικά με τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά που θα πρέπει να απαιτούν για συγκεκριμένο προϊόν. Το στοιχείο αυτό είναι σημαντικό δεδομένου ότι εάν στο αντικείμενο της σύμβασης ορίζονται σαφώς περιβαλλοντικά κριτήρια για τα προϊόντα, το δημόσιο θα έχει τη δυνατότητα να αγοράζει φιλικά για το περιβάλλον προϊόντα χωρίς περιορισμούς.

Απαιτούνται συστηματικές **πρωτοβουλίες ευαισθητοποίησης** των αρμόδιων για τις δημόσιες συμβάσεις αρχών. Εν προκειμένω, η *Επιτροπή θα εκδώσει Ερμηνευτική Ανακοίνωση σχετικά με τις δημόσιες συμβάσεις και το περιβάλλον*, όπου προβλέπεται η δυνατότητα να απαιτείται η εφαρμογή συγκεκριμένης διεργασίας παραγωγής ή να λαμβάνεται υπόψη κάθε κόστος που προκύπτει καθ' όλο τον κύκλο ζωής ενός προϊόντος. Μελετάται επίσης ένα *Εγχειρίδιο η ανακοίνωση σχετικά με οικολογικές δημόσιες συμβάσεις*, όπου θα περιλαμβάνονται πρακτικά παραδείγματα για τον τρόπο σύνταξης οικολογικών προσκλήσεων υποβολής προσφορών σύμφωνα με τη νομοθεσία της ΕΕ.

Για να διευκολυνθεί η πρόσβαση σε κριτήρια προϊόντων για τις προσκλήσεις υποβολής προσφορών θα μπορούσε να συζητηθεί η συγκρότηση δικτύου ανταλλαγής των βέλτιστων πρακτικών από τις βάσεις δεδομένων με οικολογικά κριτήρια προϊόντων για τις δημόσιες αρχές, το οποίο θα βασισθεί σε ήδη υπάρχουσες πρωτοβουλίες των κρατών μελών και τα ισχύοντα κριτήρια της ΕΕ για την οικολογική επισήμανση. Η Επιτροπή θα μπορούσε να *συντονίσει και να διευκολύνει αυτές τις ανταλλαγές πληροφοριών*, μεταξύ άλλων, από το διαδύκτιο για τις δημόσιες συμβάσεις που λαμβάνουν υπόψη την προστασία του περιβάλλοντος.

Η **Επιτροπή** προτίθεται να *αναλάβει ηγετικό ρόλο για να στραφούν οι δημόσιες συμβάσεις σε οικολογικότερα προϊόντα*, ούτως ώστε να τονωθεί η διάδοση και η ανάπτυξη προϊόντων φιλικών για το περιβάλλον. Όπου υπάρχει η δυνατότητα, η Επιτροπή θα δώσει προτεραιότητα, στο πλαίσιο της νομοθεσίας των δημοσίων προμηθειών, στα προϊόντα που πληρούν τις απαιτήσεις των κριτηρίων για την απονομή οικολογικού σήματος ΕΕ. Η ίδια η Επιτροπή προτίθεται να υπαχθεί στον κανονισμό¹⁷ και ενθαρρύνει άλλες δημόσιες αρχές να ακολουθήσουν το παράδειγμά της. Η διαδικασία αυτή θα αξιολογηθεί με σκοπό να αυξηθεί σταδιακά ο αριθμός των προϊόντων που αγοράζονται με περιβαλλοντικά κριτήρια. Θα εκπονηθούν συστάσεις με βάση τα αποτελέσματα αυτής της εμπειρίας, οι οποίες θα διαβιβαστούν στα κράτη μέλη και τις τοπικές αρχές.

¹⁷⁾ Κοινοτικό σύστημα οικολογικής διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου.

4.2.2. Πώς μπορούν να προωθηθούν «οικολογικές» δημόσιες συμβάσεις;

Ποιος πρέπει να είναι ο ρόλος των «οικολογικών» δημοσίων συμβάσεων στο πλαίσιο της ΟΠΠ;

Ποια εμπόδια πρέπει να υπερπηδηθούν για να καταστούν «οικολογικές» οι δημόσιες συμβάσεις;

Ποια κίνητρα μπορούν να παρασχεθούν προς τούτο;

4.3. Εργαλεία και κίνητρα για να ενισχυθεί ο ηγετικός ρόλος των επιχειρήσεων για οικολογικότερη παραγωγή

Οι επιτυχείς επιχειρήσεις προηγούνται των μελλοντικών εξελίξεων εκμεταλλευόμενες τις ευκαιρίες της αγοράς. Η ορθή περιβαλλοντική διαχείριση και σχεδιασμός προϊόντων είναι καίρια ζητήματα για την μελλοντική κατάκτηση μεριδίων στην αγορά στο πλαίσιο της αειφόρου οικονομίας. Κατά συνέπεια, δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι οι εταιρείες που προπορεύονται στην ανάπτυξη των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων είναι επίσης οι πλέον προηγμένες για να καταστήσουν οικολογικότερα τα προϊόντα τους. Από τον Δεκέμβριο του 1993 μέχρι τον Αύγουστο του 2000, οι εταιρείες οι οποίες συμπεριλαμβάνονται στον Dow Jones Sustainability Group Index έχουν υπερσκελίσει τον γενικό δείκτη Dow Jones Global Index κατά 86,5%¹⁸. Η πρόκληση για Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων είναι να ενισχύσει και να διευρύνει αυτήν την τάση προς την αειφορία, ώστε να εξασφαλιστεί η ταχύτερη μεταστροφή σε οικολογικότερα προϊόντα. Προς τούτο προβλέπονται μέτρα τα οποία θα ενθαρρύνουν την ανάπτυξη και την προσφορά των εργαλείων βελτίωσης της περιβαλλοντικής επίδοσης των προϊόντων και θα ενισχύουν τα κίνητρα προς τις επιχειρήσεις να αναλάβουν ηγετικό ρόλο για την αειφορία.

4.3.1. Παραγωγή πληροφοριών για τα προϊόντα

Για να είναι διαρκής η μεταστροφή της αγοράς στη συμπερίληψη των περιβαλλοντικών πτυχών είναι σημαντικό οι άμεσα ενδιαφερόμενοι να διαθέτουν και να χρησιμοποιούν πληροφορίες σχετικά με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του κύκλου ζωής των προϊόντων ή των στοιχείων προϊόντων για τα οποία πρέπει να αποφασίσουν. Γενικώς, πρέπει να αυξηθεί η διάθεση ακριβέστερων και μη παραπλανητικών πληροφοριών, επικεντρωμένων περισσότερο στον χρήστη και με αντίκτυπο στην αγορά.

- Οι βιομηχανίες πρέπει να γνωρίζουν τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των κατασκευαστικών στοιχείων που ενσωματώνουν στα προϊόντα τους.

¹⁸⁾ Ο DJSGI βασίζεται στις οικονομικές επιδόσεις των εταιρειών (παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών), οι οποίες ηγούνται στην αειφορική διαχείριση, σύμφωνα με καθορισμένα κριτήρια. Οι λεπτομέρειες αυτών των κριτηρίων ενδεχομένως να είναι συζητήσιμες, αλλά πρόκειται, παγκοσμίως, για μια από τις ελάχιστες προσπάθειες εντοπισμού προορατικών εταιρειών και σύγκρισης των επιδόσεών τους με το γενικό δείκτη του χρηματιστηρίου. Από τον Δεκέμβριο του 1993 μέχρι τον Αύγουστο του 2000, η αξία των μετοχών των εταιρειών που συμπεριλαμβάνονται στον DJSGI αυξήθηκε κατά 240,6%, ενώ του γενικού δείκτη DJGI κατά 174,1%.

- Οι μελετητές βιομηχανικών προϊόντων πρέπει να εξετάζουν τις επιπτώσεις κατά τον κύκλο ζωής που έχουν οι επιλογές τους και να έχουν εύκολη πρόσβαση στα δεδομένα και τις μεθόδους σχετικά με τον κύκλο ζωής.
- Οι παραγωγοί πρέπει να διαθέτουν πληροφορίες στους καταναλωτές και τους αγοραστές υπό εύκολα προσβάσιμη μορφή.
- Οι πωλητές λιανικής, οι καταναλωτές και οι αγοραστές πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τα οικολογικότερα προϊόντα.

Για να βελτιωθούν οι επιδόσεις του κύκλου ζωής των προϊόντων είναι απαραίτητο να είναι κατανοητές. Κατά συνέπεια, το πρώτο βήμα για να διαδοθεί η ιδέα του κύκλου ζωής των προϊόντων σε όλους τους οικονομικούς κύκλους είναι η **συναγωγή και αντιπαραβολή πληροφοριών** σχετικά με τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις κατά τον κύκλο ζωής των προϊόντων.

Οι πληροφορίες αυτές είναι δυνατόν να συγκεντρωθούν σε Απογραφή Στοιχείων Κύκλου Ζωής (LCI) και να ερμηνευθούν σε Αναλύσεις Κύκλου Ζωής¹⁹ (LCA). Δεν είναι ούτε εύκολη αλλά ούτε και φθηνή η εκπόνηση LCI και LCA. Ορισμένα στοιχεία τους είναι προσιτά στο κοινό, ενώ άλλα όχι. Η αξιοπιστία τους εξαρτάται από την ποιότητά τους και το κατά πόσον αφορούν τις ανάγκες και τις δυνατότητες του χρήστη. Η Επιτροπή θεωρεί θέμα προτεραιότητας την ανάπτυξη και αντιπαραβολή εύκολα διαθέσιμων πληροφοριών για τον κύκλο ζωής των προϊόντων. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί με την *διασύνδεση των διαθέσιμων πληροφοριών σχετικά με τον κύκλο ζωής και ενδεχομένως με την συγκρότηση νέων βάσεων δεδομένων*. Θα ενθαρρυνθεί η διάθεση στο ευρύ κοινό των πληροφοριών αυτών από βάσεις με τα συνήθη δεδομένα κύκλου ζωής των προϊόντων, σε συνεργασία με οργανισμούς καταναλωτών και βιομηχανικών κλάδων καθώς και με τους ενδιαφερόμενους φορείς, όπως οι εθνικοί οργανισμοί προστασίας του περιβάλλοντος και ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος. Πρέπει επίσης να καταστεί ευκολότερη η πρόσβαση σε συνδέσεις με άλλες σχετικές πληροφορίες (π.χ. βέλτιστες πρακτικές όσον αφορά τις επιδόσεις του κύκλου ζωής διαφόρων ομάδων προϊόντων, νέες τεχνολογίες που αφορούν το περιβάλλον).

Πρέπει να αναπτυχθούν και να προσφέρονται εργαλεία που να καθιστούν δυνατό το γρήγορο έλεγχο των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των προϊόντων, ιδίως για εκείνους τους ενδιαφερομένους - όπως οι μικρού και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις - οι οποίοι δεν διαθέτουν τις γνώσεις και τους πόρους για να διενεργήσουν οι ίδιοι αναλύσεις του κύκλου ζωής. Παρόμοια εργαλεία θα πρέπει να έχουν ως αντικείμενο τη διαχείριση της ροής των περιβαλλοντικών πληροφοριών σχετικά με τον κύκλο ζωής καθ' όλη την αλυσίδα παραγωγής. Συγκριτικές αξιολογήσεις, η σύγχρονη τεχνολογία, οι κύριοι δείκτες επιδόσεων, κατευθυντήριες γραμμές για το σχεδιασμό προϊόντων (βλ. σημείο 4.3.2), πρότυπα (βλ. σημείο 4.3.3) πρέπει να αναπτυχθούν, ώστε να αποτελέσουν τα μέτρα και σταθμά βάσει των οποίων οι παραγωγοί και οι καταναλωτές θα είναι σε θέση να συγκρίνουν τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά συγκεκριμένων προϊόντων.

¹⁹⁾ Ανάλυση κύκλου ζωής (Life Cycle Analysis, LCA) είναι η μέθοδος για την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών πτυχών και των πιθανών συνεπειών που αφορούν συγκεκριμένο προϊόν, η οποία συνίσταται στην απογραφή των σχετικών εισροών και εκροών του συγκεκριμένου συστήματος, την αξιολόγηση των πιθανών περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτών των εισροών και εκροών και την ερμηνεία των αποτελεσμάτων. Στην πράξη, οι LCA είναι δυνατόν να απλοποιηθούν εσκεμμένα ή να περιορισθεί το εύρος εφαρμογής τους, αλλά πρόκειται, κατ' αρχήν, για πλήρεις, συστηματικές μεθόδους.

Η Επιτροπή προτίθεται να φιλοξενήσει μια ή περισσότερες ημερίδες εργασίας εμπειρογνομόνων με θέμα τις πρακτικές δυνατότητες και ανάγκες.

Ο σκοπός της προσέγγισης ΟΠΠ δεν είναι φυσικά να απαιτηθεί πλήρης ανάλυση του κύκλου ζωής για όλες τις σχετικές αποφάσεις. Μεγαλύτερη σημασία έχει ο εντοπισμός των καίριων πληροφοριών και η ένταξή τους στην γενική ιδέα του κύκλου ζωής.

Η επιβολή υποχρέωσης ή/και η ενθάρρυνση των παραγωγών να παρέχουν τα καίρια δεδομένα για όλη την παραγωγική αλυσίδα και στους καταναλωτές θα μπορούσε να αποτελέσει μηχανισμό για την αύξηση της συναγωγής και παροχής πληροφοριών. Οι λεπτομέρειες της εν λόγω υποχρέωσης/ενθάρρυνσης και η εφαρμογή της πρέπει να διερευνηθούν και να αξιολογηθούν με βάση κριτήρια οικονομικής απόδοσης. Ήδη υπάρχουσες πρωτοβουλίες παραγωγών και άλλων άμεσα ενδιαφερομένων είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν ως πηγή έμπνευσης για τέτοια μέτρα. Παραδείγματα τέτοιων πρωτοβουλιών είναι:

- Η πρωτοβουλία «Διαχείριση Αλυσίδας Προμηθειών» από την EICTA (Ενωση Ευρωπαϊκής Βιομηχανίας Τεχνολογίας Πληροφοριών και Επικοινωνιών) έχει ως σκοπό την ανάπτυξη ενιαίας ευρωπαϊκής προσέγγισης για τη διαχείριση της αλυσίδας προμηθειών στον κλάδο των ηλεκτρονικών, με την οποία θα απλοποιηθεί η συγκέντρωση δεδομένων τόσο για τον προμηθευόμενο όσο και για τον προμηθευτή ενώ παράλληλα θα προωθούνται οι οικολογικές βελτιώσεις στα προμηθευόμενα είδη. Θα εξασφαλιστεί έτσι ενιαίος κατάλογος ταξινομήσιμων υλικών και ενιαίο σχεδιάτυπο (template) για την παροχή πληροφοριών σχετικά με τα προϊόντα. Έτσι θα προσφέρεται η δυνατότητα συγκρίσεων μεταξύ των προμηθευτών σχετικά με τα κρίσιμης σημασίας υλικά.
- Στην αυτοκινητοβιομηχανία, η οδηγία για τα οχήματα στο τέλος του κύκλου ζωής τους ενθάρρυνε τους κατασκευαστές αυτοκινήτων να συγκροτήσουν στρατηγική συμμαχία, με σκοπό να αναπτύξουν ενιαίο σύστημα πληροφορικής για τη συγκέντρωση δεδομένων σχετικά με τα υλικά, υπό την ονομασία «Διεθνές Σύστημα Δεδομένων για Υλικά» (International Material Data System, IMDS). Αυτή η κεντρική βάση δεδομένων θα προσφέρει τη δυνατότητα σε κάθε εμπλεκόμενο στην αλυσίδα προμηθειών να εισαγάγει δεδομένα σχετικά με τα προϊόντα του. Δεδομένου ότι πρόκειται για μια ιεραρχικής δομής βάση δεδομένων, οι κατασκευαστές αυτοκινήτων θα έχουν τη δυνατότητα εν συνεχεία να ταξινομούν τις πληροφορίες σε διάφορα επίπεδα, ώστε να είναι σε θέση να παρέχουν στοιχεία σχετικά με τη σύνθεση του οχήματος, ως συγκρότημα των επιμέρους κατασκευαστικών στοιχείων του. Τα πλήρη στοιχεία συγκρότησης του οχήματος ανακτώνται κλιμακωτά σε άμεση αλληλεπίδραση με τη βάση δεδομένων. Με την καταβολή τελών για την πρόσβαση στα στοιχεία αυτά καλύπτονται οι δαπάνες συντήρησης του συστήματος. Η EICTA διερευνά κατά πόσον θα ενσωματώσει το σύστημα Διαχείρισης Αλυσίδας Προμηθειών στο σύστημα IMDS.

Προσφέρονται διάφορες εναλλακτικές δυνατότητες σχετικά με το ρόλο των πρωτοβουλιών που θα συγκροτηθούν ή/και θα αναπτυχθούν περαιτέρω στο πλαίσιο ΟΠΠ. Μια δυνατότητα είναι να βασιστούν οι πληροφορίες σε σύνολο κριτηρίων ευρείας εφαρμογής, με γνώμονα τους στόχους περιβαλλοντικής πολιτικής και καθορισμένες κατευθυντήριες γραμμές σχεδιασμού προϊόντων. Μια άλλη δυνατότητα θα μπορούσε να επικεντρωθεί σε πληροφορίες που είναι σχετικά εύκολα γνωστές στους παραγωγούς, κατανοητές και επαληθεύσιμες από τους ίδιους τους

καταναλωτές, όπως για παράδειγμα ο αναμενόμενος κύκλος ζωής του προϊόντος, το αναμενόμενο κόστος διάθεσης, η εγγύηση για επιδιορθώσεις, το αναμενόμενο λειτουργικό κόστος.

4.3.1. Πώς είναι δυνατόν να συναχθούν περισσότερο αξιόπιστες πληροφορίες σχετικά με τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των προϊόντων;

Ποιος ο ρόλος που είναι δυνατόν να διαδραματίσει η παροχή πληροφορικής για την εφαρμογή της προσέγγισης ΟΠΠ;

Ποια μέτρα είναι δυνατόν να δρομολογηθούν για την προώθηση της συναγωγής, της ροής, της διάθεσης και της χρήσης πληροφοριών που αφορούν τον κύκλο ζωής; Πρέπει να εφαρμόζονται υποχρεωτικά ή εκουσίως;

Πώς είναι δυνατόν η ΟΠΠ να συμβάλει στην περαιτέρω ανάπτυξη και σύνδεση αυτών των μέτρων;

Τα υποχρεωτικά καίρια δεδομένα/πληροφορίες είναι δυνατόν να συνεισφέρουν προστιθέμενη αξία σε εκουσίως εφαρμόζόμενα συστήματα;

4.3.2. Κατευθυντήριες γραμμές για τον σχεδιασμό προϊόντων

Μια μορφή πληροφοριών που ενδεχομένως να αποβεί ιδιαίτερος αποτελεσματική για να προωθηθεί η ιδέα του κύκλου ζωής στις εταιρείες είναι κατευθυντήριες γραμμές για τον οικολογικό σχεδιασμό προϊόντων. Σε διάφορα φόρα, περιλαμβανομένης της ISO/TC 207, επιτελέστηκε έργο σχετικά με κατευθυντήριες γραμμές σχεδιασμού γενικής φύσεως και για ειδικές ομάδες προϊόντων.

Η ανάπτυξη σφαιρικής στρατηγικής για την ενσωμάτωση του θέματος του περιβάλλοντος στη διαδικασία σχεδιασμού θα πρέπει να λάβει υπόψη την πολυπλοκότητα και την ποικιλία των προϊόντων, καθώς και τις ταχύρυθμα εξελισσόμενες γνώσεις και τεχνογνωσία στον τομέα του σχεδιασμού.

Η στρατηγική αυτή πρέπει να καταστρωθεί έτσι ώστε:

- να βελτιστοποιηθεί το όφελος που προσφέρει το προϊόν·
- να διατηρούνται οι πόροι·
- να μειωθούν τα απόβλητα·
- να περιοριστεί η ρύπανση·
- να περιοριστούν οι κίνδυνοι.

Στις βασικές αρχές σχεδιασμού για την επίτευξη αυτών των στόχων περιλαμβάνονται:

- ο σχεδιασμός για καθαρότερη παραγωγή και χρήση (παραδείγματα: εξοικονόμηση πόρων, έτσι ώστε να είναι μικρότερη η μάζα και λιγότερα τα απόβλητα· ελάχιστη κατανάλωση ενέργειας)·

- ο σχεδιασμός για τον περιορισμό/την αντικατάσταση (επικίνδυνων, τοξικών ή κατ’ άλλο τρόπο επιζήμιων για το περιβάλλον υλικών, στο τελικό προϊόν ή κατά την κατανάλωση)·
- ο σχεδιασμός της χρήσης ανανεώσιμων υλικών·
- ο σχεδιασμός για την ανθεκτικότητα (παραδείγματα: δυνατότητα επιδιόρθωσης, συντήρηση)·
- ο σχεδιασμός με αντικείμενο την μακρά διάρκεια (παραδείγματα: δυνατότητα αναβάθμισης προϊόντος· κλασσικοί τρόποι σχεδιασμού, προσαρμογή στις μελλοντικές ανάγκες)·
- ο σχεδιασμός για διευρυμένες χρήσεις (παραδείγματα: πολυλειτουργικότητα, δομοστοιχειωτός σχεδιασμός)·
- ο σχεδιασμός για επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση (παραδείγματα: απλή αποσυναρμολόγηση, περιορισμός της πολυπλοκότητας υλικών, χρήση ανακυκλώσιμων και ανακυκλωμένων υλικών· ανάκτηση κατασκευαστικών στοιχείων με κλειστό βρόχο επανακατασκευής και δευτερεύουσες εφαρμογές)·
- ο σχεδιασμός με στόχο την απλούστευση (που θα πρέπει να οδηγήσει σε χαμηλότερο κόστος παραγωγής, χαμηλότερο όγκο υλικών, μεγαλύτερη ανθεκτικότητα, ευκολότερη αποσυναρμολόγηση για συντήρηση ή αξιοποίηση).

Η Επιτροπή προτίθεται να *ενθαρρύνει την κατάστροψη, διάδοση και εφαρμογή αυτών των κατευθυντήριων γραμμών*. Οι κατευθυντήριες γραμμές πρέπει επίσης να ενσωματωθούν στην ανάπτυξη των κοινοτικών πρωτοβουλιών, π.χ. στο πλαίσιο της Νέας Προσέγγισης (βλ. σημείο 4.3.3), των ειδικών κανονισμών για τα προϊόντα και των περιβαλλοντικών επισημάνσεων (σημείο 4.2.1).

4.3.2. Πώς είναι δυνατόν οι περιβαλλοντικές πτυχές να καταστούν βασικό στοιχείο του σχεδιασμού προϊόντων;

Ποιες είναι οι επιτελούμενες δραστηριότητες σχετικά με κατευθυντήριες γραμμές οικολογικού σχεδιασμού προϊόντων; Πώς μπορεί να συμβάλει η Κοινότητα στην ανάπτυξη, διάδοση και εφαρμογή αυτών των κατευθυντήριων γραμμών;

Με ποιον τρόπο μπορούν οι κατευθυντήριες γραμμές οικολογικού σχεδιασμού να ενσωματωθούν στις υπό εξέλιξη και μελλοντικές πρωτοβουλίες της Κοινότητας;

4.3.3. Τυποποίηση και Νέα Προσέγγιση

Πολλά από τα περίπου πέντε χιλιάδες ευρωπαϊκά **πρότυπα** που εφαρμόζονται σήμερα αφορούν προϊόντα. Ορισμένα εφαρμόζονται χωρίς να υπάρχει νομική βάση, ενώ άλλα προς υποστήριξη κανονιστικών διατάξεων, π.χ. της Νέας Προσέγγισης. Με την πιστοποίηση των προϊόντων σύμφωνα με συγκεκριμένο ευρωπαϊκό πρότυπο επιβεβαιώνεται «η καταλληλότητα για χρήση» και «η ασφάλεια για τον χρήστη». Είναι άκρως επιθυμητό, στο εγγύς μέλλον, να ενσωματωθεί συστηματικώς η ιδέα της «περιβαλλοντικής συμβατότητας» των προϊόντων που πληρούν ευρωπαϊκό πρότυπο.

Τα πρότυπα²⁰ είναι αποτέλεσμα διαδικασίας συναίνεσης η οποία είναι ανοικτή για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη. Παρ' ότι τα πρότυπα είναι κατά κανόνα μη δεσμευτικά καθορίζουν σημαντικούς κανόνες που σε πολλές περιπτώσεις εφαρμόζονται σε όλη τη αγορά. Τα πρότυπα μπορούν να αποτελέσουν σημαντικό στοιχείο για να επηρεάσουν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των προϊόντων.

Πέραν από τα επίσημα πρότυπα έχουν αναπτυχθεί άλλες μορφές συναίνεσης (π.χ. συμφωνίες ημερίδων εργασίας - Workshop Agreements) από τους οργανισμούς τυποποίησης. Αυτές οι εναλλακτικές μορφές υπό την ονομασία «Νέες στοχοθετήσεις» (New Deliverables) δεν υπόκεινται σε όλες τις διαδικαστικές απαιτήσεις για τα επίσημα πρότυπα, αλλά είναι δυνατόν να εκπονηθούν ταχύρρυθμα ως συναινετικές λύσεις για τις γρήγορα αναπτυσσόμενες ανάγκες της αγοράς ή για ευμετάβλητες καινοτομίες.

Οι προτάσεις για να βελτιωθεί η χρήση της τυποποίησης στο πλαίσιο της προσέγγισης ΟΠΠ θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν:

- Την ανάπτυξη προτύπων ή άλλων μορφών συναίνεσης που σχετίζονται με την προστασία του περιβάλλοντος.
- Την ενσωμάτωση περιβαλλοντικών πτυχών στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής τυποποίησης των προϊόντων, π.χ. κατά την ανάπτυξη νέων και την αναθεώρηση ισχυόντων προτύπων για τα προϊόντα.
- Ανάπτυξη και εφαρμογή περιβαλλοντικών κατευθυντήριων γραμμών για τη διατύπωση νέων ή την αναδιατύπωση ισχυόντων προτύπων για τα προϊόντα.

Η Επιτροπή προτίθεται να συνεργαστεί με τους οργανισμούς τυποποίησης και τους άμεσα ενδιαφερόμενους προκειμένου να αναπτυχθούν οι μηχανισμοί για τη συστηματική ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών στα πρότυπα για τα προϊόντα. Πρέπει να εξετασθούν οι τρόποι για να προωθηθεί η οικολογικότερη τυποποίηση με τη συμμετοχή όλων των συντελεστών της κοινωνίας των πολιτών. Επιπλέον, είναι υπό εξέλιξη οι συζητήσεις σχετικά με τον τρόπο βελτίωσης και διεύρυνσης του ρόλου της υπηρεσίας υποστήριξης (help desk) επί περιβαλλοντικών θεμάτων της CEN.

Ένα άλλο πεδίο δράσης που συνδέεται στενά με την τυποποίηση είναι οι προοπτικές της **νομοθεσίας Νέας Προσέγγισης** για την προώθηση του οικολογικού σχεδιασμού των προϊόντων. Οι οδηγίες Νέας Προσέγγισης αποτελούν μέτρα πλήρους εναρμόνισης τα οποία ορίζουν δεσμευτικές βασικές απαιτήσεις. Οι παραγωγοί είναι ελεύθεροι να επιλέξουν τα μέσα με τα οποία τεκμηριώνουν τη συμμόρφωση των προϊόντων τους προς τις βασικές απαιτήσεις. Ένας από τους τρόπους για την τεκμηρίωση της συμμόρφωσης είναι η εφαρμογή των «εναρμονισμένων προτύπων» που αναπτύσσονται από τους οργανισμούς τυποποίησης CEN, CENELEC και

²⁰⁾ Επειδή τα πρότυπα εγγυούνται ότι όλες οι επιχειρήσεις προσφέρουν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες τους στο πλαίσιο επαληθεύσιμων και μετρήσιμων τεχνικών ή επαγγελματικών προδιαγραφών, μπορούν να εξασφαλίσουν ισότιμη βάση σε όλους τους τομείς συλλογικού ενδιαφέροντος, που εκτείνονται από τη δημόσια υγεία, την ασφάλεια και το περιβάλλον μέχρι την ποιότητα των προϊόντων/διεργασιών/υπηρεσιών. Με τον τρόπο αυτό πολλά πρότυπα καθίστανται υποχρεωτικά, είτε ως έκφραση επιδίωξης κανονιστικών ρυθμίσεων, είτε αυθόρμητα, μέσω της αλληλεπίδρασης των δυνάμεων της αγοράς (δηλαδή τεχνικοί κανονισμοί και «de facto» υποχρεωτικά πρότυπα). ΟΟΣΑ 1998, «Τι προσφέρουν τα πρότυπα για το σύστημα οικολογικής διαχείρισης;», σ. 17.

ETSI²¹, κατόπιν εντολής της Επιτροπής. Η τήρηση αυτών των εναρμονισμένων προτύπων αποτελεί τεκμήριο συμμόρφωσης προς τη σχετική νομοθεσία και καθίσταται δυνατή η ελεύθερη κυκλοφορία του προϊόντος εντός της Εσωτερικής Αγοράς.

Η Νέα Προσέγγιση και η τυποποίηση αποτελούν πλέον κεντρικό και επιτυχή στυλοβάτη της κοινοτικής νομοθεσίας όσον αφορά τις πτυχές της υγείας και της ασφάλειας για τον σχεδιασμό των προϊόντων. Όσον αφορά τον οικολογικό σχεδιασμό των προϊόντων, η μέχρι τώρα μοναδική εμπειρία που βασίστηκε στην τεχνική της Νέας Προσέγγισης είναι η οδηγία για τις συσκευασίες και τα απορρίμματα συσκευασίας²², παρ' ότι είναι συζητήσιμη η πληρότητα και η καταλληλότητα των στοιχείων Νέας Προσέγγισης της εν λόγω οδηγίας. Εξάλλου, πρότυπα που έχουν εκπονηθεί με αυτή τη βάση έχουν προκαλέσει εις βάθος συζητήσεις. Οι εμπειρίες από την οδηγία για τις συσκευασίες και τα απορρίμματα συσκευασίας πρέπει να αποτελέσουν τη βάση *εκκίνησης της συζήτησης σχετικά με τον τρόπο που η Νέα Προσέγγιση θα μπορούσε να εφαρμοσθεί κατά το βέλτιστο τρόπο σε νέες πρωτοβουλίες*, όπως για παράδειγμα η προγραμματιζόμενη οδηγία σχετικά με τον ηλεκτρικό και ηλεκτρονικό εξοπλισμό. Στόχος αυτής της προγραμματιζόμενης οδηγίας είναι να εξασφαλιστεί η συνεχής και βιώσιμη βελτίωση όσον αφορά τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις και την κατανάλωση πόρων για τον ηλεκτρικό και ηλεκτρονικό εξοπλισμό, με την ενσωμάτωση ολιστικής περιβαλλοντικής προσέγγισης στη διαδικασία ανάπτυξης των προϊόντων, ενώ παράλληλα να εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων στην Εσωτερική Αγορά.

Ορισμένες ιδέες που πραγματεύονται τις ιδιαιτερότητες του οικολογικού σχεδιασμού στο πλαίσιο της Νέας Προσέγγισης παρουσιάζονται στο παράρτημα II.

4.3.3. Με ποιον τρόπο μπορεί να συμβάλει η ΟΠΠ για να καταστεί συμβατή με το περιβάλλον η διαδικασία τυποποίησης και να αξιοποιηθούν οι δυνατότητες των νομοθετικών διατάξεων Νέας Προσέγγισης;

Με ποιον τρόπο τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά είναι δυνατόν να αποτελέσουν αναπόσπαστο τμήμα της διαδικασίας τυποποίησης;

Με ποιον τρόπο οι κανονιστικές διατάξεις Νέας Προσέγγισης μπορούν να συμβάλουν στην προώθηση των περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών των προϊόντων (βλ. επίσης παράρτημα II);

4.3.4. Συμβούλια για προϊόντα

Οι οικονομικοί κύκλοι είναι κατά γενικό κανόνα πρόθυμοι να υιοθετήσουν τις περιβαλλοντικές απαιτήσεις στο σχεδιασμό των προϊόντων και την παραγωγή τους, στο βαθμό που δεν θα διακυβεύεται η ανταγωνιστική τους θέση. Οι καταναλωτές επίσης θα προτιμούσαν οικολογικότερα προϊόντα στο βαθμό που δεν διαφέρουν δυσανάλογα οι τιμές. Σε πολλές περιπτώσεις, θα επαρκούσε λοιπόν ως έναυσμα για τις περιβαλλοντικές βελτιώσεις των προϊόντων η έναρξη του διαλόγου μεταξύ των άμεσα ενδιαφερομένων. Με τον τρόπο αυτό καθίστανται δυνατές ταχύτερες και

²¹⁾ CEN, CENELEC, ETSI είναι αντιστοίχως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τυποποίησης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ηλεκτροτεχνικής Τυποποίησης, το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Τηλεπικοινωνιακών Προτύπων.

²²⁾ Οδηγία 94/62/ΕΚ.

περισσότερο επιχειρηματοκεντρικές αντιδράσεις και θα καταστεί δυνατόν να επιλυθούν περιβαλλοντικά προβλήματα προτού να χρειασθούν νομοθετικές διατάξεις.

Πρόσφορος τρόπος για την επίτευξη αυτού του στόχου θα ήταν η *συγκρότηση ομάδων άμεσα ενδιαφερομένων για να επεξεργαστούν τους περιβαλλοντικούς στόχους οι οποίοι είναι δυνατόν να επιτευχθούν ή για την υπερπήδηση των εμποδίων που αφορούν συγκεκριμένη ομάδα προϊόντων*. Για τους σκοπούς της προσέγγισης ΟΠΠ αυτές οι ομάδες άμεσα ενδιαφερομένων θα μπορούσαν να ονομασθούν **συμβούλια (panel) για προϊόντα**. Τα συμβούλια αυτά είναι δυνατόν να συγκροτηθούν με διάφορα οργανωτικά σχήματα και θα πρέπει να προσαρμόζονται στο εκάστοτε αντικείμενο. Το αντικείμενό τους ενδέχεται να είναι οι συνολικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις συγκεκριμένων προϊόντων ή ομάδων προϊόντων, θα μπορούν όμως να πραγματεύονται επίσης ειδικά ζητήματα μιας ή περισσότερων ομάδων προϊόντων (π.χ. η μείωση των επικινδύνων ουσιών συγκεκριμένων προϊόντων ή ομάδων προϊόντων). Σε ορισμένες περιπτώσεις τα συμβούλια αυτά ενδέχεται να συγκροτούνται αυτόνομα, ενώ σε άλλες περιπτώσεις ενδέχεται να είναι μεγαλύτερη η συμμετοχή των δημοσίων αρχών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Πρόκειται για μηχανισμό παρεμφερή προς τις συμφωνίες ημερίδων συνάντησης, που χρησιμοποιούνται από τους ευρωπαϊκούς οργανισμούς τυποποίησης²³. Οι συμφωνίες ημερίδων συνάντησης ενδεχομένως να χρησιμοποιηθούν επίσης για συναφείς σκοπούς, ανάλογα με το αντικείμενο.

Προκειμένου να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική χρήση των πόρων, πρέπει ωστόσο να εξασφαλιστεί ότι τα συμβούλια αυτά συγκροτούνται μόνο στις περιπτώσεις που υπάρχουν οι δυνατότητες σημαντικής προόδου για την επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων της ΕΕ. Περαιτέρω προϋποθέσεις θα πρέπει να είναι η προθυμία των άμεσα ενδιαφερομένων να συνεργασθούν, η αποδοχή εύλογων συνθηκών διαφάνειας, συμμετοχής, ποιότητας των πληροφοριών κ.λπ., καθώς και κάποιες ενδείξεις ότι οι άμεσα ενδιαφερόμενοι θα ενεργήσουν καταλλήλως μετά την ολοκλήρωση των εργασιών του συμβουλίου για τα προϊόντα. Παραδείγματα σχετικών πρωτοβουλιών είναι το πρόγραμμα Auto-Oil και διάφορα άλλα συμβούλια για προϊόντα που έχουν οργανωθεί στη Δανία.

Για να είναι αποτελεσματική συζήτηση χρειάζεται προετοιμασία. Θα πρέπει να προετοιμάζεται αρχική ανάλυση των προς αντιμετώπιση ζητημάτων, ώστε να αποτελεί το κοινό σημείο εκκίνησης για τη συζήτηση. Τα καθήκοντα των συμβουλίων για τα προϊόντα πρέπει να καθορίζονται σαφώς και με πρακτικό πνεύμα. Πρέπει να καθορίζονται προθεσμίες, έτσι ώστε να αποφεύγεται ο κίνδυνος επεκτεταμένων συζητήσεων χωρίς απτά αποτελέσματα. Τέλος, είναι επιβεβλημένη η κατάλληλη αποτίμηση των αποτελεσμάτων. Εάν δεν επιτυγχάνονται τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, η εργασία αυτών των συμβουλίων για τα προϊόντα θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να προετοιμασθούν άλλοι μηχανισμοί, όπως π.χ. κανονιστικές διατάξεις.

4.3.4 Με ποιον τρόπο είναι δυνατόν να καθοδηγηθεί η διαδικασία σχεδιασμού των προϊόντων ώστε να ληφθούν υπόψη οι περιβαλλοντικοί παράγοντες;

Είναι κατάλληλες λύσεις τα συμβούλια για προϊόντα και ποιος είναι ο

²³⁾ Βλ. παράρτημα II.

ενδεδειγμένος τρόπος για να διοργανωθούν;

Υπάρχουν ανάλογες εμπειρίες από παρόμοιες πρωτοβουλίες;

4.4. Άλλοι μηχανισμοί στήριξης

Υπάρχουν διάφοροι μηχανισμοί οι οποίοι, παρ' ότι δεν επικεντρώνονται κατά κύριο λόγο στα προϊόντα, ενδεχομένως να αποτελέσουν κίνητρο για την υιοθέτηση της προσέγγισης του κύκλου ζωής των προϊόντων. Σε αυτούς τους μηχανισμούς περιλαμβάνονται τα συστήματα οικολογικής διαχείρισης και ελέγχου ISO 14001 και EMAS, οι περιβαλλοντικές εκθέσεις, το πρόγραμμα LIFE, καθώς και η έρευνα και η ανάπτυξη.

4.4.1. Συστήματα οικολογικής διαχείρισης και ελέγχων

Τα συστήματα οικολογικής διαχείρισης έχουν σχεδιασθεί για να βοηθούν τις επιχειρήσεις να βελτιώνουν τις περιβαλλοντικές τους επιδόσεις, δηλαδή οι επιδόσεις κατά τον κύκλο ζωής των προϊόντων τους, των δραστηριοτήτων και υπηρεσιών τους. Προσφέρουν στους οργανισμούς τη δυνατότητα να διαθέτουν σαφή εικόνα των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, και τους βοηθούν να επικεντρώνονται και να διαχειρίζονται σωστά τις σημαντικότερες περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Τα συστήματα οικολογικού ελέγχου βοηθούν επίσης για την καθιέρωση αλλαγών του τρόπου διαχείρισης, με την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών ζητημάτων στην καθημερινή διαχείριση των επιχειρήσεων.

Αυξάνεται ο αριθμός των επιχειρήσεων και άλλων οργανισμών που εφαρμόζουν τον ευρωπαϊκό κανονισμό για τα συστήματα οικολογικής διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου (EMAS)²⁴ που εκδόθηκε στις 29 Ιουνίου 1993 καθώς και το μετέπειτα διεθνές πρότυπο ISO 14001.

Ο EMAS II θα καλύπτει, όπως και το πρότυπο ISO, όχι μόνον τη βιομηχανία αλλά όλους τους τομείς, και θα αφορά τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις όχι μόνον των οικονομικών δραστηριοτήτων, αλλά και των προϊόντων και υπηρεσιών.

Αυτά τα συστήματα οικολογικής διαχείρισης μπορούν κατά συνέπεια να συμβάλουν στη διάδοση της προσέγγισης ΟΠΠ σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Πρώτον, επειδή προκαλούν αλλαγές στη διοίκηση και, δεύτερον, επειδή παρέχουν πληροφορίες σχετικά με το περιβάλλον και τους τρόπους διαχείρισης των πληροφοριών αυτών που αντιστοιχούν στην προσέγγιση ΟΠΠ.

Προϋπόθεση όμως είναι ότι η εκούσια εφαρμογή αυτών των μηχανισμών συντελείται σε ευρεία βάση η οποία καλύπτει υψηλό ποσοστό των οικονομικών δραστηριοτήτων. Για τις επιχειρήσεις, η οικολογική διαχείριση σημαίνει

²⁴) Ο κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1836/93 του Συμβουλίου σχετικά με την εκούσια συμμετοχή των επιχειρήσεων του βιομηχανικού τομέα σε κοινοτικό σύστημα οικολογικής διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου. Στην αναθεώρηση του ισχύοντος κανονισμού EMAS (EMAS II), που πρόκειται να θεσπισθεί σύντομα, υιοθετείται το διεθνές πρότυπο ISO 14001 ως το σύστημα για την οικολογική διαχείριση στο πλαίσιο του EMAS, έτσι ώστε μελλοντικώς θα είναι συμβατά τα δύο συστήματα.

αποτελεσματικότητα και περιβαλλοντικές βελτιώσεις, καθώς και οικονομικά οφέλη και βελτίωση του γοήτρου τους. Για τους ενδιαφερόμενους και το ευρύ κοινό, σημαίνει ότι οι επιχειρήσεις λαμβάνουν σοβαρά υπόψη την ευθύνη τους όσον αφορά τα περιβαλλοντικά ζητήματα. Επιπλέον, τα συστήματα οικολογικής διαχείρισης και ελέγχου θα πρέπει μελλοντικώς να αποφέρουν «κανονιστικά οφέλη» στους οργανισμούς που τα υιοθετούν. Τα κράτη μέλη εξυπακούεται ότι θα εξετάσουν τον τρόπο με τον οποίο είναι δυνατόν η καταχώρηση EMAS να λαμβάνεται υπόψη κατά την εφαρμογή και εκτέλεση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Τούτο θα έχει ως αποτέλεσμα να λαμβάνεται υπόψη η εφαρμογή των EMAS κατά τους περιβαλλοντικούς ελέγχους, έτσι ώστε να περιορίζεται η συχνότητα ή η γραφειοκρατία, να είναι μεγαλύτερη η ευελιξία όσον αφορά την υποβολή εκθέσεων και της διαδικασίες χορήγησης αδειών και, σε ορισμένες περιπτώσεις, να επιδοτείται η εφαρμογή του συστήματος διαχείρισης και τα τέλη καταχώρησης.

Για να ενημερωθούν οι δημόσιες αρχές σχετικά με τα πιθανά κίνητρα της καταχώρησης EMAS, οι υπηρεσίες της Επιτροπής προτίθενται να οργανώσουν ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των κρατών μελών, μετά την έγκριση του νέου κανονισμού EMAS. Όπως αναφέρεται στο σημείο 4.2.2, και η ίδια η Επιτροπή προτίθεται να καταχωρηθεί στο σύστημα τήρησης του κανονισμού EMAS.

4.4.1 Πώς μπορούν τα συστήματα οικολογικής διαχείρισης να συμβάλουν σε οικολογικότερα προϊόντα;
--

4.4.2. Έρευνα, ανάπτυξη και καινοτομία

Η βασική ιδέα της προσέγγισης ΟΠΠ είναι ότι είναι δυνατόν να αναπτυχθεί μια νέα δυναμική που θα προσφέρει κίνητρα στους παραγωγούς να συμπεριλάβουν τα περιβαλλοντικά ζητήματα στην στρατηγική τους και τον σχεδιασμό των προϊόντων τους. Αυτό το κίνητρο για καινοτομία θα πρέπει να ενισχυθεί με την αρωγή των προγραμμάτων έρευνας και ανάπτυξης. Στα εκτελούμενα προγράμματα του 5ου προγράμματος-πλασίου έρευνας της Κοινότητας περιλαμβάνεται, για παράδειγμα, το πρόγραμμα για την οικονομική ανάπτυξη, με το οποίο ενισχύεται, μεταξύ άλλων, η έρευνα για περιβαλλοντικώς φιλικότερα ηλεκτρικά και ηλεκτρονικά προϊόντα. Αυτά τα ερευνητικά προγράμματα θα πρέπει να υποστηρίζουν τις θεωρητικές, οργανωτικές και τεχνικές καινοτομίες για την εκπλήρωση των μελλοντικών αναγκών της κοινωνίας με σημαντικά λιγότερους πόρους και περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Η σύζευξη της Ολοκληρωμένης Πολιτικής Προϊόντων και αυτών των προγραμμάτων πρέπει να ενισχυθεί και να επεκταθεί σε όλα τα επίπεδα που χρηματοδοτείται η έρευνα και με την προοπτική η ανάπτυξη οικολογικότερων προϊόντων και υπηρεσιών να καταστεί θέμα προτεραιότητας του 6ου προγράμματος-πλασίου έρευνας.

Για να βελτιωθεί η προώθηση της καινοτομίας πρέπει να βελτιωθεί η κατανόηση των κινήτρων δυνάμεων για τον οικολογικό σχεδιασμό των προϊόντων, των μεταβολών στην αγορά, των συστημικών αλλαγών, των εξελισσόμενων κοινωνικών αναγκών, των μελλοντικών σεναρίων κ.λπ. Πρέπει να καταβληθούν περαιτέρω προσπάθειες για να αναπτυχθεί, να εναρμονισθεί και να διαδοθεί η μέθοδος της Ανάλυσης του Κύκλου Ζωής των προϊόντων και να διευκολυνθεί η εύκολη εφαρμογή της, ιδίως από μικρού και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις. Για να διευκολυνθεί η ανάλυση του κύκλου ζωής από τις μικρού και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις, πρέπει να συμπεριληφθεί στην έρευνα η ανάπτυξη απλούστερων μεθόδων. Επιπλέον, η έρευνα

θα μπορούσε να συμβάλει στον εντοπισμό κατηγοριών προϊόντων που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, καθώς και στη διενέργεια λεπτομερών αναλύσεων του κύκλου ζωής αυτών των προϊόντων.

Η Κοινότητα και άλλοι δημόσιοι φορείς πρέπει να προσφέρουν δυνατότητες χρηματοδότησης έργων και δικτύων στις περιπτώσεις που τα προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης ενέχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν σημαντικά εναύσματα καινοτομιών για νέα, φιλικότερα για το περιβάλλον προϊόντα και συστήματα υπηρεσιών.

Από πολιτική άποψη θα εξακολουθήσει να απαιτείται η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των μηχανισμών και δεικτών προόδου. Η ευρείας βάσης αλλαγή στα προϊόντα και την κατανάλωση που επιδιώκεται με την προσέγγιση ΟΠΠ ενέχει προκλήσεις. Η έρευνα θα μπορούσε, για παράδειγμα, να βοηθήσει για την ανάπτυξη δεικτών.

4.4.2. Με ποιον τρόπο τα κοινοτικά προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης είναι δυνατόν να συμβάλουν στην ΟΠΠ;

4.4.3. LIFE

Το LIFE²⁵ είναι ο μοναδικός μηχανισμός με τον οποίο ενισχύεται χρηματοδοτικά η ανάπτυξη της περιβαλλοντικής πολιτικής της Κοινότητας, όπως περιγράφεται στα αλληπάλλληλα προγράμματα δράσης. Ο νέος κανονισμός Life III δημοσιεύθηκε τον Ιούλιο του 2000 και προσφέρει σημαντικές και ενθαρρυντικές ευκαιρίες για την εφαρμογή της προσέγγισης ΟΠΠ.

Με το LIFE III διευρύνθηκε το πεδίο για έργα καινοτομίας και επίδειξης που έχουν σχεδιασθεί για την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης, καθώς και για τα προπαρασκευαστικά μέτρα που αποσκοπούν στην ανάπτυξη ή την αναθεώρηση της περιβαλλοντικής πολιτικής της Κοινότητας.

Ο ειδικός στόχος του LIFE-Περιβάλλον είναι να συμβάλει στην ανάπτυξη νεωτεριστικών και ολοκληρωμένων μεθόδων και τεχνικών. Στις κατευθυντήριες γραμμές LIFE σχετικά με τα έργα επίδειξης αναφέρεται η προσέγγιση ΟΠΠ ως ένας από τους πέντε ειδικούς στόχους, μαζί με την αξιοποίηση της γης, τη διαχείριση των υδάτων και των αποβλήτων καθώς και τις επιπτώσεις των οικονομικών δραστηριοτήτων.

Ιδιαίτερο βάρος δίδεται σε έργα επίδειξης που αφορούν τον οικολογικό σχεδιασμό, την οικολογική αποτελεσματικότητα και χρηματοδοτικά προϊόντα για την προστασία του περιβάλλοντος (επενδύσεις, πιστώσεις ή ασφάλειες που βασίζονται σε περιβαλλοντικά κριτήρια), καθώς και στην οικολογική σήμανση.

4.4.3 Πώς μπορεί το πρόγραμμα LIFE να συμβάλει στην ΟΠΠ;

²⁵) Το LIFE είναι μηχανισμός χρηματοδότησης από την Κοινότητα στους εξής τρεις τομείς: Περιβάλλον, Φύση και τρίτες χώρες.

4.4.4. Αποτιμήσεις και εκθέσεις σχετικά με το περιβάλλον

Αυξάνεται η σημασία των αποτιμήσεων και των εκθέσεων σχετικά με το περιβάλλον στις επιχειρήσεις. Επιπλέον, το κατά πόσον οι περιβαλλοντικές επιδόσεις μιας επιχείρησης επηρεάζουν την οικονομική ευρωστία της ενδιαφέρει όλο και περισσότερο, και ορισμένες φορές ανησυχεί, τους επενδυτές, τους πιστωτές, τις κυβερνήσεις, καθώς και το ευρύ κοινό. Ο ετήσιος/οικονομικός απολογισμός μιας επιχείρησης είναι ο κύριος τρόπος με τον οποίο οι μέτοχοι ενημερώνονται σχετικά με τις δραστηριότητες, την πρόοδο και τα μελλοντικά σχέδια της επιχείρησης. Ωστόσο, επί του παρόντος δεν υπάρχει τυποποιημένος τρόπος για την παρουσίαση των περιβαλλοντικών πληροφοριών, ούτε και αναλυτικά πρότυπα για την ερμηνεία τους. Το γεγονός αυτό αποτελεί αδυναμία του οικονομικού απολογισμού.

Η Επιτροπή έχει εκτελέσει μελέτη για να διαπιστώσει τα στοιχεία που θα καταστήσουν δυνατή την τυποποίηση και τη συγκρισιμότητα των περιβαλλοντικών πληροφοριών που παρουσιάζονται στους ετήσιους/οικονομικούς απολογισμούς των επιχειρήσεων. Ενδεχομένως να προκύψουν κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τον τρόπο της ενσωμάτωσης του περιβαλλοντικού κόστους και οφέλους στον ετήσιο απολογισμό των επιχειρήσεων.

4.4.4 Με ποιον τρόπο είναι δυνατόν τα συστήματα οικονομικού απολογισμού να συμβάλουν για να καταστούν οικολογικότερα τα προϊόντα;

5. ΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ ΒΗΜΑΤΑ

Σκοπός της παρούσας Πράσινης Βίβλου είναι να **ξεκινήσει ο δημόσιος διάλογος** σχετικά με την προτεινόμενη στρατηγική και τα συστατικά της καθώς και τις προοπτικές που προσφέρει στους άμεσα ενδιαφερόμενους, τις κυβερνήσεις και για το περιβάλλον η προσφορά οικολογικότερων προϊόντων και η προσέγγιση ΟΠΠ. Η συζήτηση αυτή πρέπει να έχει ως αντικείμενο τους τρόπους για να συγκροτηθεί το πλαίσιο της ΕΕ για την ΟΠΠ καθώς και πρακτικά μέσα για την εφαρμογή αυτού του πλαισίου²⁶.

Η Πράσινη Βίβλος θα συζητηθεί στο πλαίσιο των **ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων**, ιδίως στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο που θα συμμετάσχουν ενεργώς στην περαιτέρω ανάπτυξη της Ολοκληρωμένης Πολιτικής Προϊόντων και των συστατικών αυτής της προσέγγισης. Η Επιτροπή προτίθεται επίσης να χρησιμοποιήσει και να ενισχύσει το **άτυπο ευρωπαϊκό δίκτυο ΟΠΠ των εμπειρογνομόνων των κρατών μελών**, ως φόρουμ συζητήσεων και ανταλλαγής εμπειριών, σχετικά με τα θέματα της Πράσινης Βίβλου και την ολοκληρωμένη πολιτική προϊόντων γενικώς.

Για όλους τους λοιπούς άμεσα ενδιαφερόμενους – τοπικές αυτοδιοικήσεις, ενώσεις επιχειρηματικών κύκλων και καταναλωτών, μη κυβερνητικούς οργανισμούς και λοιπούς ενδιαφερόμενους κύκλους – οι οποίοι επιθυμούν να συμμετάσχουν σε αυτή τη συζήτηση, η Επιτροπή θα διοργανώσει σειρά **συναντήσεων διαβούλευσης των άμεσα ενδιαφερομένων**, που θα είναι επικεντρωμένες στα κύρια ζητήματα της εν λόγω Πράσινης Βίβλου. Οι συναντήσεις αυτές θα προαναγγελθούν στην ιστοθέση της Επιτροπής: <http://www.europa.eu.int/comm/environment/ipp/home.htm>. Οι περιλήψεις των συζητήσεων και τα κύρια συμπεράσματα θα δημοσιευθούν στην ιστοθέση αυτή. Αιτήσεις²⁷ συμμετοχής στις εν λόγω συναντήσεις διαβούλευσης είναι δυνατόν να απευθυνθούν στην εξής ηλεκτρονική διεύθυνση: env-ippstakeholder@cec.eu.int.

Γραπτά σχόλια από τους άμεσα ενδιαφερόμενους θα πρέπει να αποσταλούν στην Επιτροπή, το αργότερο μέχρι τις 30 Ιουνίου 2001. Τα έγγραφα θα πρέπει να απευθυνθούν στην κα Marianne Klingbeil, προϊστάμενη της μονάδας Βιομηχανία, Εσωτερική Αγορά, Προϊόντα, Συμφωνίες Εκούσιας Εφαρμογής (ΓΔ Περιβάλλον Ε.4), 200 rue de la Loi / Wetstraat 200, B-1049 Βρυξέλλες, Βέλγιο. Τα σχόλια μπορούν, εναλλακτικώς, να αποσταλούν με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο στην εξής διεύθυνση: env-ippstakeholder@cec.eu.int. Οι εκδόσεις της Πράσινης Βίβλου στις διάφορες γλώσσες καθώς και σχετικά έγγραφα μπορούν να αναζητηθούν στην ακόλουθη διεύθυνση Internet: <http://www.europa.eu.int/comm/environment/ipp/home.htm>.

Από τη συζήτηση θα προκύψουν συμπεράσματα σχετικά με τους τρόπους για την καλύτερη ενσωμάτωση της προσέγγισης ΟΠΠ στην περιβαλλοντική πολιτική. Η

²⁶) Συνοπτική παρουσίαση των κυρίων δράσεων που προβλέπονται στην στρατηγική για την εφαρμογή της προσέγγισης ΟΠΠ: παράρτημα ΙΙΙ.

²⁷) Οι αιτήσεις πρέπει να περιλαμβάνουν περιγραφή του άμεσα ενδιαφερόμενου και τα συγκεκριμένα ενδιαφέροντά του για την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων. Προσκλήσεις θα αποσταλούν ανάλογα με τον αριθμό των διαθέσιμων θέσεων. Κατά κανόνα, θα γίνει αποδεκτό ένα μόνο μέλος από κάθε οργάνωση και δεν θα χορηγηθεί χρηματοδότηση παρά μόνον για ειδικούς λόγους.

συζήτηση θα αποτελέσει τη βάση για **ανακοίνωση**, η οποία προβλέπεται για το δεύτερο εξάμηνο του 2001. Η ανακοίνωση αυτή θα περιλαμβάνει περίληψη της συζήτησης και θα καθορίζει τα συμπεράσματα της Επιτροπής για την εφαρμογή της προσέγγισης ΟΠΠ.

Δεδομένου ότι η προσέγγιση της Ολοκληρωμένης Πολιτικής Προϊόντων βασίζεται εν μέρει σε ήδη υπάρχουσες πρωτοβουλίες, θα συνεχισθούν ταυτοχρόνως οι εν εξελίξει εργασίες που αφορούν αυτούς τους μηχανισμούς. Όπως έχει ήδη αναφερθεί στην παρούσα Πράσινη Βίβλο, υπάρχει επίσης η πρόθεση να διενεργηθεί περιορισμένος αριθμός δοκιμών, ιδίως όσον αφορά τα συμβούλια για προϊόντα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: Μελέτες ΟΠΠ και διαβουλεύσεις άμεσα ενδιαφερομένων

Το 1997 η Επιτροπή ανέθεσε τη διενέργεια μελέτης σχετικά με την Ολοκληρωμένη Πολιτική Προϊόντων (ΟΠΠ)²⁸, η οποία χαρακτηρίστηκε ως πλήρης προσέγγιση που περιλαμβάνει δράσεις, εμπλεκόμενους και επιπτώσεις καθ' όλο τον κύκλο ζωής των προϊόντων. Η μελέτη πραγματοποιήθηκε την εξέλιξη της ΟΠΠ στα κράτη μέλη και τη χρήση της βασικής αρχής του κύκλου ζωής των προϊόντων από τη βιομηχανία και τους καταναλωτές. Η γενική ανάλυση της ΟΠΠ που παρουσίασαν οι συντάκτες διαρθρώθηκε με 5 «δομοστοιχεία» πολιτικών πρωτοβουλιών, τα οποία έχουν ως αντικείμενο τα απόβλητα, την καινοτομία, τις αγορές, την πληροφόρηση, την ευθύνη. Ο ρόλος της πολιτικής της ΕΕ κατά τους συντάκτες είναι να διατυπώσει τους κοινούς στόχους που επιδιώκει να επιτύχει η ΟΠΠ, να διαδώσει τη βέλτιστη πρακτική, να ενσωματώσει την αρχή αυτή στις πολιτικές της ΕΕ και να λάβει ορισμένα ειδικά μέτρα για την ΟΠΠ.

Με βάση αυτή τη μελέτη, η Επιτροπή οργάνωσε ημερίδα συνάντησης των άμεσα ενδιαφερομένων τα τέλη του 1998. Τα θέματα που συζητήθηκαν κάλυψαν ευρύτατο φάσμα. Στα γενικά συμπεράσματα υπογραμμίστηκε η συναίνεση όσον αφορά τη σημασία της βασικής αρχής του κύκλου ζωής των προϊόντων και τη συμμετοχή των άμεσα ενδιαφερομένων. Θεμελιώδους σημασίας θεωρήθηκε η πληροφόρηση καθ' όλη την αλυσίδα ζωής του προϊόντος. Αναγνωρίστηκε η σκοπιμότητα διαφόρων μηχανισμών: συστήματα οικολογικής διαχείρισης στη βιομηχανία, οικολογική επισήμανση των προϊόντων, ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών πτυχών στα πρότυπα για τα προϊόντα, στροφή των δημοσίων συμβάσεων σε οικολογικότερα προϊόντα, περιβαλλοντικές συμφωνίες. Εκφράστηκε η ανάγκη για μεγαλύτερη σαφήνεια του συνολικού στόχου και των στόχων που επιδιώκονται με την ΟΠΠ.

Η μετέπειτα μελέτη σχετικά με τις πρόσφατες εξελίξεις των πολιτικών ΟΠΠ στα κράτη μέλη και των επιπτώσεων για την πολιτική της ΕΕ²⁹ επιβεβαίωσε ότι στην πλειονότητα των κρατών μελών δεν εφαρμόζεται ακόμη η πολιτική αυτή. Στα κράτη μέλη που την εφαρμόζουν, παρά την συναίνεση σχετικά με τις βασικές αρχές στις οποίες θεμελιώνεται η ΟΠΠ, διαπιστώνονται σημαντικές διαφορές όσον αφορά την εφαρμογή της. Τα περισσότερα κράτη μέλη είναι προφανές ότι αναμένουν από την Επιτροπή να πρωτοπορήσει, για να βοηθήσει τα κράτη μέλη που δεν έχουν ακόμα ενεργοποιηθεί ή για να ορίσει ενιαίο πλαίσιο που θα εφαρμόζεται σε όλη την Κοινότητα.

²⁸⁾ Μελέτη της Ernst & Young/SPRU για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1998, με τίτλο Integrated Product Policy. Η σύνοψη αυτής της μελέτης διατίθεται στην ιστοθέση ΟΠΠ της Επιτροπής (<http://www.europa.eu.int/comm/environment/ipp/home.htm>).

²⁹⁾ Μελέτη της Ernst & Young για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2000, Developing the Foundation for Integrated Product Policy in the EU. Η μελέτη μπορεί να αναζητηθεί στην ιστοθέση ΟΠΠ της Επιτροπής (<http://www.europa.eu.int/comm/environment/ipp/home.htm>).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II: Εναλλακτικές δυνατότητες για την αντιμετώπιση των ιδιαιτεροτήτων του οικολογικού σχεδιασμού στο πλαίσιο της Νέας Προσέγγισης

Οι ακόλουθες εναλλακτικές δυνατότητες παρουσιάζονται ως πρακτικές ιδέες για να διευκολύνουν τη συζήτηση σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι δυσκολίες που προέκυψαν κατά την εφαρμογή της Νέας Προσέγγισης στην οδηγία σχετικά με τις συσκευασίες θα μπορούσαν να αποφευχθούν στη μελλοντική νομοθεσία Νέας Προσέγγισης σχετικά με τον οικολογικό σχεδιασμό των προϊόντων.

1) Συστήματα οικολογικής διαχείρισης ή/και κατευθυντήριες γραμμές οικολογικού σχεδιασμού να συνδυασθούν με τη χρήση του συστήματος εκτέλεσης ούτως ώστε να προκύψουν ιδέες σχετικά με τις δυνατότητες βελτιώσεων του κύκλου ζωής των προϊόντων.

Η πείρα με την οδηγία σχετικά με τις συσκευασίες δείχνει ότι είναι δύσκολο να καθοριστούν σαφείς και αναμφισβήτητες βασικές απαιτήσεις και πρότυπα που να είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν για κατηγορηματικές αποφάσεις όσον αφορά τη συμμόρφωση των προϊόντων. Τη διέξοδο θα μπορούσε ενδεχομένως να αποτελέσουν κριτήρια σχετικά με τη διαδικασία των αποφάσεων σχεδιασμού, υπό μορφή βασικών απαιτήσεων, αντί συγκεκριμένων απαιτήσεων για το τελικό προϊόν που ενδεχομένως θα ήταν δύσκολο να ελεγχθούν. Οι απαιτήσεις σχετικά με τη διαδικασία σχεδιασμού είναι δυνατόν να καθοριστούν, για παράδειγμα, με βάση συστήματα οικολογικής διαχείρισης, όπως το διεθνές πρότυπο ISO 14000/EMAS, ή/και τις κατευθυντήριες γραμμές οικολογικού σχεδιασμού.

Αντί άμεσων αποφάσεων σχετικά με τη συμμόρφωση των προϊόντων, οι εκτελεστικές αρχές θα μπορούσαν να εγείρουν ζητήματα στις περιπτώσεις που τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των προϊόντων επιδέχονται άμεση βελτίωση από τους κατασκευαστές. Κατά περίπτωση, τα ζητήματα αυτά θα μπορούσαν επίσης να συζητηθούν ευρύτερα στο πλαίσιο των ενώσεων βιομηχανικών κλάδων ή να παραπεμφθούν στις αρχές οι οποίες θα έχουν εν συνεχεία τη δυνατότητα να αποφασίσουν σχετικά με την καταλληλότερη έκβαση.

2) Η χρήση «νέων στοχοθετήσεων»

Η βελτίωση των περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών των προϊόντων πρέπει να είναι μια συνεχής και διαρκώς εξελισσόμενη διαδικασία. Κατά συνέπεια, ενδεχομένως να ενδείκνυται η επικαιροποίηση των περιβαλλοντικών προτύπων ανάλογα με τις τεχνολογικές εξελίξεις συχνότερα απ' ό,τι αυτό είναι δυνατό με βάση τις διαδικαστικές απαιτήσεις για τα επίσημα πρότυπα. Αυτή η ταχύρυθμη διαδικασία θα μπορούσε να λάβει τη μορφή «νέων στοχοθετήσεων» (New Deliverables). «Οι νέες στοχοθετήσεις» θα αναπτύσσονται κατ' αρχάς ως συμφωνίες ημερίδων συναντήσεων. Όταν η χρησιμότητά τους έχει πλέον καθιερωθεί, θα μπορούσαν να αναβαθμιστούν σε επίσημα πρότυπα, τα οποία να αποτελούν τεκμήριο συμμόρφωσης. Το πλεονέκτημα αυτής της διαδικασίας είναι ότι προσθέτει τη δυνατότητα διάδοσης των εν λόγω συμφωνιών. Παρεμφερείς προσεγγίσεις έχουν αναπτυχθεί σε άλλους ταχύρυθμα αναπτυσσόμενους τομείς, π.χ. την τεχνολογία πληροφοριών.

3) Η χρήση των κριτηρίων της οικολογικής σήμανσης ως τεκμήριο συμμόρφωσης

Προϊόντα που φέρουν το οικολογικό σήμα είναι ιδιαιτέρως προηγμένα όσον αφορά τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά τους. Είναι κατά συνέπεια εύλογο ότι τα προϊόντα αυτά θα πρέπει να θεωρούν αυτομάτως ότι συμμορφώνονται με τη νομοθεσία σχετικά με τον περιβαλλοντικό σχεδιασμό των προϊόντων.

4) Η χρήση καίριων δεικτών επιδόσεων για τον καθορισμό των βασικών απαιτήσεων

Δύο παραλλαγές είναι εν προκειμένω δυνατές: πρώτον, προτού καθοριστούν οι βασικές απαιτήσεις, σαφήνεια σχετικά με το ποιοι είναι οι βασικοί δείκτες οικολογικών επιδόσεων για τα προϊόντα οι οποίοι επιδιώκονται, και εν συνεχεία άμεση αποτύπωσή τους στις απαιτήσεις. Η δεύτερη παραλλαγή συνίσταται στη διατύπωση ευέλικτων βασικών απαιτήσεων και εν συνεχεία την ανάπτυξη, με κάποιο μηχανισμό, συναίνεσης σχετικά με τους καίριους δείκτες επιδόσεων, οι οποίοι θα μπορούσαν να αποτελέσουν βοήθημα για τη διατύπωση και την εφαρμογή προτύπων. Η προσέγγιση αυτή απαιτεί τον εντοπισμό έγκυρων δεικτών που να είναι δυνατόν να εφαρμοστούν σε κάθε ομάδα προϊόντων.

5) Συνδυασμός διαφόρων στοιχείων

Οι ανωτέρω εναλλακτικές δυνατότητες δεν πρέπει κατ' ανάγκη να θεωρηθεί ότι δεν συμβιβάζονται με τον παραδοσιακό τρόπο της νομοθεσίας Νέας Προσέγγισης. Μια εναλλακτική δυνατότητα θα μπορούσε, για παράδειγμα, να συνίσταται στον ορισμό σαφών απαιτήσεων αποδοχής/απόρριψης για τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των προϊόντων στο πλαίσιο βασικών απαιτήσεων, προτύπων ή/και συμφωνιών ημερίδων εργασίας, όπου αυτό είναι δυνατό. Οι κατευθυντήριες γραμμές οικολογικού σχεδιασμού θα μπορούν εν συνεχεία να χρησιμοποιούνται για άλλες πτυχές της ίδιας νομοθεσίας. Επιπλέον, ενδεχομένως να ενδείκνυται η συμπλήρωση νομοθεσίας Νέας Προσέγγισης με την παραδοσιακή νομοθεσία, ιδίως για πολιτικώς αμφισβητούμενα ζητήματα, τα οποία είναι δύσκολο να αντιμετωπίσουν οργανισμοί διεπόμενοι από την συναίνεση, όπως οι οργανισμοί τυποποίησης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ: Περίληψη των κύριων μηχανισμών και δράσεων

ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ	ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΔΡΑΣΗ
Οικονομικοί μηχανισμοί	• Εντοπισμός των στοιχείων τιμών που παρεμποδίζουν την ευκολότερη αποδοχή οικολογικότερων προϊόντων από την αγορά • Διερεύνηση των εναλλακτικών δυνατοτήτων διαφοροποίησης της φορολογίας (π.χ. μειωμένο ποσοστό ΦΠΑ για προϊόντα οικολογικής σήμανσης στο πλαίσιο της νέας στρατηγικής ΦΠΑ) κ.λπ.
Ευθύνη παραγωγού	• Διεύρυνση της βασικής αρχής σε άλλους τομείς της κοινοτικής νομοθεσίας • Ενθάρρυνση πρωτοβουλιών από τα κράτη μέλη
Οικολογικά σήματα	• Επέκταση σε περισσότερα προϊόντα • Αύξηση της δημόσιας χρηματοδότησης των μέτρων μάρκετινγκ και των τελών • Αναθεώρηση της κοινοτικής στρατηγικής οικολογικής σήμανσης • Χρήση των κριτηρίων οικολογικής σήμανσης για άλλες εφαρμογές (π.χ. προμήθειες, συγκριτικές μελέτες, οικολογικά ταμεία, δείκτες, βασικές απαιτήσεις)
Οικολογικές δηλώσεις	• Προετοιμασία για την παρακολούθηση της χρήσης των οικολογικών δηλώσεων από τους ίδιους τους παραγωγούς • Συγκρότηση πλαισίου για την υποστήριξη των δηλώσεων σύμφωνα με το πρότυπο ISO III
Δημόσιες επεμβάσεις	• Έγκριση ερμηνευτικής ανακοίνωσης σχετικά με τις δημόσιες συμβάσεις και το περιβάλλον • Σύνταξη εγχειριδίου σχετικά με τις οικολογικές δημόσιες συμβάσεις • Συντονισμός και διευκόλυνση της ανταλλαγής πληροφοριών σχετικά με τις οικολογικές δημόσιες συμβάσεις • Οικολογικότερες προμήθειες από την ίδια την Επιτροπή

Πληροφόρηση για τα προϊόντα	• Σύνδεση των διαθέσιμων πληροφοριών σχετικά με τις συνέπειες του κύκλου ζωής των προϊόντων • Υποστήριξη της ανάπτυξης και διάδοσης εύχρηστων εργαλείων για την αξιολόγηση των συνεπειών κύκλου ζωής των προϊόντων (ιδίως από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις) και βελτίωση της ροής πληροφοριών κατά την αλυσίδα ζωής του προϊόντος • Φιλοξενία ημερίδων συναντήσεων με αντικείμενο τους αποτελεσματικότερους τρόπους για την επίτευξη αυτών των στόχων • Διερεύνηση του δυναμικού οργανωτικών σχημάτων για την επιβολή υποχρέωσης/την ενθάρρυνση των κατασκευαστών να παρέχουν τις βασικές πληροφορίες σχετικά με τα οικολογικά χαρακτηριστικά των προϊόντων
Κατευθυντήριες γραμμές οικολογικού σχεδιασμού	• Ενθάρρυνση της εκπόνησης, διάδοσης και εφαρμογής αυτών των κατευθυντήριων γραμμών
Πρότυπα	• Υποστήριξη της ανάπτυξης προτύπων σχετικά με τον οικολογικό σχεδιασμό • Εξεύρεση τρόπων και μέσων συνεργασίας όλων άμεσα των ενδιαφερόμενων ώστε να επιτευχθεί ότι η «οικολογική αρτιότητα» θα ενσωματωθεί συστηματικώς σε όλα τα ευρωπαϊκά πρότυπα
Νέα Προσέγγιση	• Αναθεώρηση των δυνατοτήτων της νομοθεσίας Νέας Προσέγγισης για την ενθάρρυνση οικολογικότερου σχεδιασμού προϊόντων • Εξασφάλιση της βέλτιστης χρήσης της Νέας Προσέγγισης στη νομοθεσία, όπως π.χ. στην προγραμματιζόμενη οδηγία για τον ηλεκτρικό και ηλεκτρονικό εξοπλισμό
Συμβούλια για προϊόντα	• Ανάπτυξη πλαισίου σχετικά με συμβούλια για προϊόντα • Δρομολόγηση ενός ή δύο πιλοτικών έργων το 2001
Μηχανισμοί υποστήριξης	• Σύζευξη με τα συστήματα οικολογικής διαχείρισης και ελέγχων (EMAS) • Να εξασφαλιστεί ότι οι καινοτομίες οικολογικών προϊόντων αποτελούν καίριο στοιχείο των κοινοτικών προγραμμάτων έρευνας και ανάπτυξης (5ο ΠΠ, πρόγραμμα οικονομικής ανάπτυξης, 6ο ΠΠ) • Επικέντρωση του προγράμματος LIFE σε οικολογικότερα προϊόντα • Διερεύνηση των δυνατοτήτων εκπόνησης περιβαλλοντικών εκθέσεων

